

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

ית.

פר א ב מיי פ"א מהל'
עבודת יוה"כ הלכה
ה:
פר ב שס הלכה ו:
פר ד מיי פ"ה מהלכות
כלי המקדש הלכה א:
פר ז מיי פ"א מהלכות
עבודת יוה"כ הלכה ו:
פר י מיי פ"ב מהלכות
מחוסיי כפרה הלכה
ב:

עֵיילא ל״ה מרתא בת בייטום
 ל״נאי מ״בא. אין ז׳ ינאי
 המלך (שצ׳יש פ״¹⁰) האומר (קדושן
 97 יו.) שהרג חכמי ישראל דההוא
 דהתם כהן גדול הוה דקאמר
 הקס להם צ״ץ שצין עינין
 וזל היה ממנה אחר צמקומו:
 והאמר

ליקוטי רש"י
 אַחיי. כלומר שפיר מלכת
 למימר [גיטין ר:].
 תרַקבאַ. מרי וקב מלי
 סאה דינרי זהובים [ע"ז
 יח:]. תרַקבאַ. שלשה
 קצין. דדינרי. זהובים
 [קדושין יא:]. ומריים.
 [שומן] של דגים [ע"ז כט:].

(א) וַהֲכֵנָה הַגְּדֹל מֵאֲחֵיו
אֲשֶׁר יוֹצֵץ עַל רֹאשׁוֹ
שִׁמּוֹן הַמִּשְׁשָׁחָה וּמִלֵּא
אֶת יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת
הַבְּגָדִים אֶת רֹאשׁוֹ לֹא
יַפְרֵעַ וּבִגְדָיו לֹא יִפְרֹם:
[ויקרא כא, י']

וְגַאֲמִי הוּא הַדָּבָר לַחֵלֶק
 לְכָל פְּרִיסָה. לְפִיכָן נִתָּן
 לָהּ בְּעֶרְצָת אַחַת שְׁלֹמִי.
 וְדוֹ אוֹ ה' דִּקְנִי שְׁלֹמִי.
 אֶקְמֵר אִי לְבִנִּי ה' אִי לְרַבֵּן
 ה' יְהוּדָה ד' אִי לְרַבֵּן
 הַדְּמוֹר שִׁכְרֵי הַגֶּפֶת
 לַחֲלוֹת לִיכֹא כִּי חֲלוֹת
 כָּל בְּעִי לְמִפְלַע פְּרוּחֵי
 מִן הַחַיִּי אַחַת שְׁמֵאוֹר
 אִי חֲלוֹת. גְּנָאִי הוּא לֹ
 לְבִיטוֹ חֲצִי חֲלֵק מִשְׁלֵ
 ה' לְמִפְלַע חֲלֵק מִשְׁלֵ
 ה' מִן הָעֶשֶׂר. אִי לֹר
 יְהוּדָה הַחַיִּי בְּסוּף מִסִּ
 סוֹכֵה הַנּוֹס וְנוֹס ה'
 וְהוֹרֵא אֶת הַנּוֹס
 וְאֶקְוִימָנָה בְּחֵי תִרְחִי יִחִי
 כִּיכֹן שְׁמִשְׁמֵרָה הָאֶשְׁמֵרָה
 פְּתַחַה שְׁחִירֵי שְׁכֶשֶׁת
 וְיִצְחָק אַחֵר חֲצִי
 הַיּוֹם וְהַחֲצִי הַנֶּכְסִת
 הַשְּׁעָרִים [מְגִילָה]
 שְׁמִתְחַת אֶת הַיּוֹרֵא
 וְנוֹשֵׁל בְּשִׁכְרָה ב' חֲלוֹת
 וְנִשְׁמֹרֵת חֲלוֹת פְּחוֹת
 אַחַת מִן הַחַיִּי שְׁמֵאוֹר. ט'
 פ' אִי דֶרֶךְ אֶחָד לִטְוֹל
 חֲלֵק חֲצִי בְּחֵי וְנוֹס לֹד
 וְנוֹס כֹּלֵל שְׁמֵאוֹר (ד')
 רַבָּא חֲלֵק כֹּלֵה ר' כִּר
 הוּא. אִי סִבֵּל ר' כִּר

כילה שצמעי לשלשלו שלא יטמך
ז הן ומפרש להו ואולי: זב תולין
ממא שבעה ולקרבן דכתיב (ויקרא טו)
הס שיה שהזב¹⁰ דומה למי צק של
אין מאבילין אותו. צמי דדיקמו:
השחלץ

ומאי ארבע או חמש לרבנן דאמרי ⁽⁶⁾ נכנס ונטל שש ויוצא נוטל שש ושכר הגפת דלתות לא ⁽⁶⁾ משתים עשרה בעי מיפלג בציר חדא מפלגא חמש שקיל לר' יהודה דאמר נכנס נוטל שבע שתים בשכר הגפת דלתות ויוצא נוטל חמש מעשר בעי מיפלג בציר חדא מפלגא ושקיל ארבע רבא אמר כולה רבי היא וסבר לה כר' יהודה ואלא מאי ארבע

משומר המתעבב הא דליכא
מנה בעי למפלג ושקיל ארבע
ל חמש אי הכי מאי רבי אומר
מוקני בית דין וקורין לפניו
ה בפך שמא שכחת או שמא
אותו בשער מזרח ומועבדין
ל בעבודה כל שבעת הימים
עם חשיכה לא היו מניחין
השינה: גמ' בשלמא שמא
האי גזונא * והתניא * והכהן
בכמה ובעושר אחרים אומרים
גו ת"ל והכהן הגדול מאחיו
במקדש ראשון כאן במקדש
יה מרתא בת בייתוס לינאי
הרבי: ערב יום הכפורים

הא חמש בעי למשקל לא קשיא הא דאיכא משמר המתעכב אי איכא משמר המתעכב כ
אי ליכא משמר המתעכב מעשר בעי למפלג וזו
לעולם חמש קשיא: **מתני'** *מסרו לו זקן
בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא א
לא למדת ^זערב יום כפורים שחרית מעמיו
לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ו
לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה ערב ויו
אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא א
שכח לחיי אלא שמא לא למד מי מוקמינן
הגדול מאחיו ^דשיהא גדול מאחיו בכח בנו
מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלן א
גדלו משל אחיו אמר רב יוסף לא קשיא כ
שני ^אדאמר ר' אסי ^ב**תרכבא דדינרי עיילא**
מלכא על ^בדאוקמיה ליהושע בן גמלא בכח
שחרית וכו': תנא אף השעירים ותנא דידן כ
דעל חטא קא אתו חלשא דעתיה אי הכי כ
כיון דעליו ועל אחיו הכהנים הוא דאתי כ
דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומהדר ליה
ידע אמר רבינא היינו דאמרי אינשי אי בר
קמיה לא תחליף: כל שבעת הימים לא הו
בן נקוסא אומר מאכילין אותו סלתות וביצים
שאתה מביא לידי חימום תניא סומכוס אמת

מעמא לא תני שעירים כיון
נמי על הטא הוא דאתי פר
זיו הכהנים אי איכא איניש
בתשובה בכולהו ישראל לא
תתך דיילא הוי חזיז בשוקא
מונעין וכו': תניא רבי יהודה
די למסמסו אמרו לו כל שכן
משום ר' מאיר ^ה אין מאכלין
ים אף לא יין לבן לא אב"
לא אבב"י לא אתרוג ולא
אף לא יין לבן מפני שהיין
גן יזב תולין לו במאכל וכל
הודה בן בתירא אין מאכלין
אין לידי טומאה ^ו לא חגב"
ים מי גריסין של פול ובשר
נאה לאתויי מאי לאתויי הא
די טומאה ואלו הן השום
והשחלים

אֹתוֹ לֹא אָבִי וְאֹמְרִי לֹה לֹא אָבִי וְיֵשׁ אֵל
לֹא אֶתְרוּג וְלֹא בִּיטִים וְלֹא יֵין יֵשׁ וְאֹמְרִי
בִּיטִים וְלֹא בֶשֶׁר שְׁמֵן וְלֹא יֵין יֵשׁ וְיֵשׁ אוֹמֵר
לִבֵּן מִבֵּיא אֶת הָאָדָם לִידֵי טוֹמָאָה וְיֵין תֵּנוּ
מִינִי מֵאֲכָל אֶלְעִזָּר בֶּן פְּנַחֵם אוֹמֵר מִשּׁוֹם רֶבֶב
אֹתוֹ לֹא חֲגֹבִי וְלֹא גִבִּים וְלֹא כָל דְּבָרִים הֵם
לֹא חֲלָב וְלֹא גִבְיָה וְלֹא בִּיטָה וְלֹא יֵין וְלֹא
שְׁמֵן וּמִרִיִּים וְלֹא כָל דְּבָרִים הַמִּבְיָאִין לִידֵי טוֹמָאָה
דִּתְרִי חֲמוּשָׁה דְּבָרִים מִבְיָאִים אֶת הָאָדָם

כילה שצמעי לשלשלו שלא יסרך
ז הן ומפרש להו ואולי: זב תולין
מאת שבעה ולקרבן דכתיב (ויקרא טו)
הס שיה שהזב¹⁰ דומה למי צק של
אין מאבילין אותו. צמי דדיקמו:
השחלץ

רצ יום הכפורים שחרית סלחות וציצים כדי לנמקם
שהסלחות וציצים מרצים את הורע: אב"י ואבב"י. קיי
ז"ן שהוא חולין לומר שמחמת רוצ מאלל ראה ואינו צו
טומא באונס^(ט) דאין קרי וזו צאים ממקום אחד ואין
המותר הקשור זרע קשור כלונ ציאה שאינה מוזכר

לעשר ושקיל ארבע: בולח רבי
היא. לאמר פלגא שקיל: וסבר
ל"ה ברבי יהודה. לזין השמים
מתחלקות לעולם: אל"א מאי ארבע
הא חמש בעי למישקל? לא קשיא
הא דאיכא משמר המתעכב וכו'.
פעמים שיום טו"ז חל בשני בשבת ויש
משמר מקדים וזא מערצ שבת
ומתעכב עד הרגל שכל המשמרות
באות צגלז או פעמים שמוציא יום
שבת צגלז וזא משמרות משמר

(ה) גמ' ושכר הגפס
 דלחות לא שקיל משמים
 עשרה: (ז) רש"י ד"ה
 לרצנן כו' נמצאו כולן
 באות במחלוקת וכהן
 גדול: (ג) ד"ה וקורין
 לפניו כל שבעת הימים
 צסדר היום בפ' אחרי
 מות הק"ס [פ']:

[א] גמ' (ת"ר זב
תולין לו במאכל וכל
מיני מאכל) חל"מ:
[ב] שם המצא ליד
טומאה. ג"צ וזהב
תול"ה בהן רע"א
תול"ה בכל מיני
מאכל. (ועי' גל"פ פ"ג
דזבים מחני' ב' ופסי'
הר"ש):

פ [גיר' ע' ר' ע' יוֹפֵן
 (גלילין): **ג**] **נ** [ג'
נדר (גלילין): **ג**] **ח**
 נראה מיותר (מראה אש,
 וכן ליתא בקצת כח"י
 ובע"י גלילין: **ז**] **ח**
 ואמר: **ס**] **כח"י** ולא
 ביצים ולא **ז** יישן;
ז] ציל **ל** (כח"י)
 וכ"ה (כח"י): **ז**] **ז**
ז (גלילין) **ז** וכה' בדפוס
 ועי' לקוטי רש"י:
ס] **ציל** **שפערין**
 (גלילין): **ס**] כ"ה ברע"ב
 ואח"כ גורס הדיבור:
אישי אדוני: **ז**] ציל
כרמן (גלילין):

רַבָּא אָמַר כּוּלָּהּ רַבִּי
וּבִי. וְהָאֵלֶּיךָ דְּמוּקִי
יִשְׁקוּ וְסוּפָא וְסוּפָא (ר' פ')
וְמוֹקֵי מַעֲשֵׂיחָא (דְּרַבִּי ר' פ')
כְּפִלְגוּתָא דְּרַבִּי יְהוּדָה
וְהוּרְבָנִי וְלוֹקְמָה מַנְשָׁמֵר
כִּרְבַּע כִּרְבַּע וְכוּלָּהּ
(כִּרְבִּי ר' פ') יִיזֵיל דְּמִלְתָּא
לֵאלּוּלָהּ הִיא וְרַבָּא לֵא
יִמְחָא אֵיךְ לְפִלְגוּתָא
וְרַבִּי זֵהָ אֵלֶּל כְּפִרְיָא לִיה
דְּמַשְׁתָּא מִמֶּנּוּ לְכוּלִּי עֲלֵמָא
כְּדָרְשָׁן עֲלֵי מִנְּי שְׁמַת
(קַמֶּה) גְּבִי אֲפִלְיָ וְאַסְטְרוֹרִי
וְזִמְכַמֶּת ע"ז (דְּרַבִּי ר' פ')
מַנְשָׁמֵר קְדֻשָּׁתָא עַל שְׁמֵי
וְנִשְׁכָּו לִי נִשְׁכָּו לִי:
סוּפָא בַּת בִּיְהוּדָה
לִקְוֵה עֲשִׂירֵה הֵימָּה
וְיִשְׁקֵה יִשְׁקֵה קוֹדֶשׁ
מַנְשָׁמֵר וְאַסְטְרוֹרִי מַנְשָׁמֵר
לְהוֹי מִכָּן גְּדוּל כְּדָרְשָׁן
מִנְּי (דְּרַבִּי ר' פ') עז

תוספות ישנים

רבה אמר בזה רבי
דב' וז"ל אבי דמוקי
רישא כדעון וסופא רבי
ומוקי בעמיה (דדב' פ')
כפולוגא דרבי יהודה
ורבנ' ולקומה בשמור
המחשב כדבא וכולה
(כרבי פ') וי"ל דמלמא
ללא שמיא היה ורבה לא
גמל עליה פלוגי דבנן
ורבי בזה אלא סבריה לא
דמחא ממא לבולי עלמא
כדאשכחנן בני שמא דרבי
(קבא) גבי אבוי ואטרוברי
ובשמכת ע"ז דף פ"ו
במשעה דקטירא עז שלם
שנון לן כדכתיב ירמ' ע'
מרתא בת בייתוס
אלמנה עשירה הימה
וקדשה יהושע פ"ג
שמחמה ואח"כ נחמה
להיות כהן גדול בדאמרינן
נחמוס (דף ס"א) עז

לדוקמיתיה ליהושע בן גמלא ואל"פ שסבוב היה כדאשכחן לקמן (דף ק"א ע"א)
 אומר לו ואמרין כפרה כל ימיו (דף ק"א ע"ב) מתקנה יהושע בן גמלא ואמר
 לנוטע וזמר: דף נ"ב ע"א חטא אר"י וא"ל איזר פ' יוסף דל טעם לז' חטא לז' חטא
 ככלל: לא מאכר' ולא משתה. ואל"פ שכן פ' דה אב אסור לשחוט (י"ן) נחש
 ב"ר' א"ר שמים דמשהה שנים מעקן דלון י"ן קלחך דהא שחר משכרין י"ן אסור
 ב"ר' אבא"ר ארתו חגיב". כומר אמאל לז' חגיב כדנז' דלז' לומר אל השמירני
 והלא איני מנעמך באיום י"ן לומר דמכל מקום מיתא סתרה אפילו בחזקת כדנז' נחמ' י"ן

והאמר

רבא תבעוה להנשא בו, לא הוה מצי לשנוי קטנות
שלא הגיע זמנו לראות הוה דהא מסקינן צ"פ מיעוקת
(גדה דף סו.) דמילתא דרצא אפילו צקטנה דילמא מחמדא ונראה
דהיכא דתצוה לנשא וישצה שצעה נקיים וכל אותם שצעה צדקה שחרית

וערצית וטבלה ולא נצלה אז אריכה

לצדוק כל יום ויום דלעולם משתצוה
לינשא איכא לספקי דילמא חזיא

מחמת חימוד עד שמיצעל הלכך
צעינן שצעה נקיים סמוך לצעילת

מזוה וכן פירש רש"ס צפרק
מיעוקת (סז): **יְהוָה בְּעֶלְמָא הוּוּ**

מִיַּחְדִּי לָהּ. פֶּרֶשׁ"י לא היו צאין
עליהן אלא מתיחדים עמהן ומו לא

והקשה ר"י א"כ כיון דאסורין לצא
עליה מצי פת צסלו איכא מיהו הא י"ל

כיון (פ) דשרי לאחר ז' פת צסלו
קרינא ציה ועוד הקשו היכי שרי

ליחודי צהדיהו והאמר צפרק קמא
דכחצות (דף ד.) מי שפירסה אשתו

מזה ולא צעל הוא ישן צין האנשים
ואשתו ישינה צין הנשים להכי פרי"י

דכי אמרי מאן הוה ליומא לא אמרי
מאן הוה ליומא לינשא ליצעל אלא ליחודי

צהדה צעלמא וכיון שהיו אומרים
להם כך רק לייחד עמהם לא היו

רואות דם מחמת חימוד ונראה לי כי
מה שהקשה מכתובת דלא קשה דהא

דאמר התם היינו דוקא לצחור דלא
נשא מעולם דיצרו חוקפו טפי

דמשמע צ"פ כל היד (גדה דף יג.)
כל האותו צאמה ומשתין כאלו מצא

מצול לעולם ומפלגה התם כאן צחור
כאן צנשו צנשו שרי אע"פ שאין

אשתו עמו וע"כ היא דכחצות איירי
צחור מדקתני מי שהיה צחור טעם

ומת אציו של חתן או אמה של כלה
וכו' עד דווקא אציו של חתן או

אמה של כלה דליכא איניש דטרחין
ומזה מוכיח ר"י התם דאיירי צמי

שאין לו צנים ולא נשא מעולם שהוא
צוש לנרות צעלמו נורכי חופתו אצל

אלמן אינה גופיה מצי טרח ואהיה
קתני וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא

אע"פ שעכשיו אין לו אשה כיון דכבר
היו צכאן צעיר ואפילו אם תמלא לומר דאלמן כמו כן אסור מכל מקום הכא שרי כיון שהיה להם נשים צציתם ולא חקיף יצריהו כולי האי

ואדברה טפי הוה ניחא לפירוש רש"י כי לפירוש ר"י קשה הלשון דקאמר יחודי הוה מייחדי דהוה ליה למימר לייחודי צעלמא כלומר

היו מודיעים להם שלא היו רוצים אלא לייחוד צעלמא מיהו מניין למימר דלהכי נקט האי לינשא יחודי צעלמא הוה מייחדי להו משום דאחא

לשנוי מה שהקשה לא ישא אדם אשה צמדינה זו כו' ולהכי קאמר יחודי צעלמא כו' ולא היו צאים עליהן כלל מדלא היו מציאים הנשים

עמהם לעירם אלמא לא היו צאים עליהם אלא יחודי הוה מייחדי ליחודי יצריהו שחם היו רוצים היו צאים עליהן ואם היו צאים עליהם

היו מציאים אותן לעירם והשתא אע"פ שחלקתי צין צחור לנשו גצי פירסה נדה אין לי ללמוד מכאן דמי שמת לו מת צרגל דאשתו ישינה

עמו צחור ולא אמרינן הוה ישן צין האנשים כו' ונימא דהא דאסרינן התם בצציות צחור ימי החופה לישן עמו צחור היינו צחור ודאי

אין לחלק כך דהא אסרינן התם אפילו צשכר צעל וכיון דכבר צעל פעם אחת מה לי נשו מה לי צחור אצל צפירסה נדה מוקי לה דווקא

צשלא צעל כי שמעתי צשם מורי ה"ר יחיאל מפרי"ש זצ"ל כיון דצברים של יגיעא נוהג צרגל ואסור צתשמיש המטה כל ימי הרגל הוה

ישן צין האנשים וכו' וראייתו מהיה דכחצות דמסיק טעמא משום דאצילות אקילו ציה רצון ולהכי קילא ליה ואחיי לזולתי ציה אצמנו להכי

ישן צין האנשים וא"כ צרגל נמי כיון דאקילו ציה כי התם הוה ישן צין האנשים ° אצל ציסודו של רצ"י אצברה צ"ר דוד זצ"ל מנאצי צספר

צעלי הנפש [שער הפרישה] שכתב להיתר וזה לשונו ולי נראה אי מתרמי לאיניש אצילות צרגל שאין צריך לישן צין האנשים אע"פ דקילא ליה

דלא חל עליה אצילות ° משום דשצעת ימי המשחה אית צה משום אפוש שמהה לשושצניו ולכל צני החופה אצל שמחת הרגל דלית צהו כי

השחלין קרשי"ן: חלגלוגות. פולפו"ר: הגרגיר. ארוב"א: מצרנאה.
הגדל על המינר שאין צציתו זרע אחר שיכשיו כחו: לא יאכל
ביצים. שמציאין לידי קרי ומתנגה על צני הצית: לא יישן במליתו
ש' בעל הבית. שהוא מתכסה צה ציוס שלא ימלא עליה קרי: כי
מיקלע לדרשיש. שם היה רגיל לילך:

מאן הוה ליומא. יש אשה שחשאה
לי ליומא" שחתעכז כאן ותאלא לאחר

מכאן: זה אצל זה. כן שיליד
צמדינה זו עם צת שיליד צמדינה

אחרת: רבנן קלא אית לָהּ. ושמש
קרוי על צניהם: צריכה לישב שבעה

נקיים. מיום שנתרצית שמה מחמת
חימוד ראתה דס"י: יחודי בעלמא.

ואין נוקקין לכן אלא שהנשו אשה
אין מתאוו כמי שאין לו אשה:

מתני' מסרוהו זקני בית דין.
שקראו לפניו צסדר היוס: לִזְקֵנִי

כהונה. ללמוד חפינת הקטורת
המוטלת עליו ציוס הכפורים שנאמר

(ויקרא טו) ומלא חפניו קטורת סמים
וגו' ועצדה קשה היא כדלקמן

(דף מו:): בית אבטינא. היו עושין
את הקטרת" כותשין אותה ומערבין

סממני: והשביעוהו. שלא יהא לדוקי
למקן מצחון ולהכניס צפנים כדאמרין

צגמלא (לקמן דף יט:): אישי. אדוני:
הוא פורש ובוכה. מפרש צגמ' (סז):

אם היה חכם דורש. צדנר הלכה כל
ליל יוה"כ שלא ישן ויראה קרי: ואם

לאו. חכם הוא וידע להצין ולשמוע צדנר
הלכה ואינו יודע לדורש דורשין לפניו:

באיוב ובעזרא וכו'. שכן דברים ממשינן
את הלצ לשומען ואין שינה חוטפתו:

גמ'

דין משביעין אנו עליך במי שישכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר
מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין 'אם (הוא) היה

חכם דורש ואם לאו" תלמידי חכמים דורשים לפניו ואם רגיל לקרות
קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי

הימים ° זכריה בן קבטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל:
גמ'

אלמן הוא יושן צין האנשים וכו' ויכולני לפרש ולא צעל דקאמר היינו לא צעל מעולם אצל אלמן

הוא ישן צין האנשים כו' דהכא שפילו עכשיו היה להם נשים אלא שלא

דעכא לא שייך כלל דס
מחור כדפי' וכן פי' ה"ר

יחאק בן רבינו מאיר
צצמות אצל ה"ר יוסף פי'

דק' דכחצות פירסה נדה
דליכא אסורא דאורייתא

אצל הכא לנא אלא חומרא
דרבנן ולפי דבריו משמע

דקאי האי ואצ"ל אפירכא
צמריחא דוקא כלומר שלא

היה שם אלא יחוד ולא היו
צאין עליהן דליכא ו' נקיים

ולא נהיה דהא ליכא פת
צסלי אלא כדפי' כך נראה

יחאק:

מתנו אמר רב יהודה בריה דרב יהושע בר מרתא (כת"י "בריה דרב שמואל בר שי"ת") משמיה דרב
אבסנאי לא יאכל ביצים ויא' ישן במליתו ש' בעל הבית, וכ"ה בשינויים בכל הכתיב, עי' דקיס:

[ס] [ביבמות לו:] ובילקוט ובהרמב"ם פכ"א מהלכות אסורי ביאה דין כט ובטור ורש"ע אה"ע ס"ס ב ליתא להנהו ג'
חיבות [גליין:] [פ] במשניות ד' פיורו ואם תלמיד חכם הוא דורשין לפניו, ועי' מלאכת שלמה שור גירסת רש"י

[דפרי"ס, וכע"ז ברע"ב] ועיין אתר ו: [ט] צ"ל דמרח (באה"מ): [י] ע"ש בהגהות וציונים:

[א] [יבמות דף לו:]
[ב] יבמות דף לו: (ע"ש
צמס' מו:). [ג] יבמות לו:
נדה סו., [ד] [לקמן סו.
עד: יבמות לו:] כחצות
סז: סג., [ה] ברכות סג.
(רש"ש): [ו] נדה סו
סע"א, [ז] לקמן לח ע"א.

הגהות הב"ח

[א] (מתני' מסרוהו כו'
והעלוהו לעליית בית
אבטינא: (צ) תוב"ד"ה
יחודי כו' י"ל כיון דשרי
כו' י"צ לפע"ד דליכא
להציא ראי צורה מפרק
א"פ לגבי מודעת דפרק
נדה מה שמשמח היא
ופריך אינו דומה מי שיש
לו פת צסלו כו':

גליין הש"ס

גמ' והצגלוגו. עי' ר"ה
כו ע"כ: תוב"ד"ה
יחודי בעלמא. אב"ל
ביסודו ש' כו'. הוצא
עוד צמסו צמס' תענית
כה ע"ל מנ' ע"ג לח
ע"ל: בא"ד משום
דשבעת יחודי אית
בהו כו'. ק"ל ה"ה גס
צצעת ימי אצילות דליכא
אפוש שמה אסור ציסוד
דקתני כל אותן הימים
וכי':

תוספות ישינים

ואי בשית אימא יחודי
היו מייחדי כו'. ואומר
רבי דאכילא מילמא קאי
שלא היו אומרים להם
לינשא מיד אלא מייחדי ואז
לא היו מצפות שישאם ולא
היו אז רואות מחמת חימוד
ולכן היו יכולים לצא
עליהם צלא ו' נקיים ויש
פת צסלם ואם היו צאין
עליהן היו מוליכין אותם
לעירם ולינא משום ומלאה
האקן ומה והשתא לא צריך
חו לעעמי דמשדרינן
שלוחא מעיקרא ולכן קצטו
כאן החלמוד והשתא לא
שייכא כאן הך דכחצות דף
ד: דמתן כל זמן שלא צעל
הוא ישן צין האנשים כו'
דהכא לא שייך כלל דס
מחור כדפי' וכן פי' ה"ר
יחאק בן רבינו מאיר
צצמות אצל ה"ר יוסף פי'
דק' דכחצות פירסה נדה
דליכא אסורא דאורייתא
אצל הכא לנא אלא חומרא
דרבנן ולפי דבריו משמע
דקאי האי ואצ"ל אפירכא
צמריחא דוקא כלומר שלא
היה שם אלא יחוד ולא היו
צאין עליהן דליכא ו' נקיים
ולא נהיה דהא ליכא פת
צסלי אלא כדפי' כך נראה
יחאק:

הגהות וציונים

[א] [צ"ל המוצא
(גליין): [ב] בכת"י נוסף
בשיבוק: [ג] בראשונים
וכת"י נוסף מוצ"ל
ומעבירו: [ד] בדפרי"ס
נוסף בסוריא מתנו
הכי בפוסטבדייתא

מתנו אמר רב יהודה בריה דרב יהושע בר מרתא (כת"י "בריה דרב שמואל בר שי"ת") משמיה דרב
אבסנאי לא יאכל ביצים ויא' ישן במליתו ש' בעל הבית, וכ"ה בשינויים בכל הכתיב, עי' דקיס:

[ס] [ביבמות לו:] ובילקוט ובהרמב"ם פכ"א מהלכות אסורי ביאה דין כט ובטור ורש"ע אה"ע ס"ס ב ליתא להנהו ג'
חיבות [גליין:] [פ] במשניות ד' פיורו ואם תלמיד חכם הוא דורשין לפניו, ועי' מלאכת שלמה שור גירסת רש"י

[דפרי"ס, וכע"ז ברע"ב] ועיין אתר ו: [ט] צ"ל דמרח (באה"מ): [י] ע"ש בהגהות וציונים:

פכ"א טוש"ע א"ח ס'י
רמ סע"ף ג':
צ ב ג מ"י פכ"א מהל'
אסורי צילה הלכה כט
סמג לאין קבו טוש"ע
אסורי ס'י צ סע"ף יא:
צא ד מ"י פ"א מהל'
אסורי צילה הלכה ט
טוש"ע י"ד ס'י קצב סע"ף
ז':

צב ה מ"י שם הלכה י:
צג ו מ"י פ"א מהלכות
עטרת יוה"כ הלכה ו:
צד ז ס' הלכה ח:

רבינו חננאל

ת"ר זב תולין לו
במאכל וכל מיני
מאכל. ואין מאכילין
אותו כל דבר שמביא לידי
חימום ומרגילו לזיבות:
אורות זה גרגיר ומאיר
העינים. גרגירא מצרנא.
אבסנאי לא יאכל ביצים
ישאן כסלית בעז"ב שמה
יראה קרי ויטנף הטלית
ויהשדוהו בעז"ב על
אשתו. רבנן כגון רב ורב
נחמן הוו אמרי מאן
הוה ליומא. כלומר איזו
אשה אשנה היום
וכשאצא מן המקום ההוא
אגרשנה ואקשינן והתני
ר' אליעזר אומר לא ישא
אדם אשה במדינה זו ויך
ירשא אחת במדינה
אחרת כו' ופרקינן רבנן
קלא אית להו. כלומר זה
בנו של פלוני חכם. וזה
בחו של פלוני. וכשיבא
וישאנה ויצידי לו כי היא
בת פלוני לא ישאנה
שיודע שהיא אחתו.
ואקשינן ואיך מותר
לומר מאן הוה ליומא.
כלומר מקדש ומכניס
אפי' אינו שוהה במקום
אלא יום אחד והא [אמר]
רבא תבעוה להנשא
ותתפיסה צריכה לישב
ז' נקיים. ופרקינן הני

תורה אור השלם

א) יצא אחר אל
השדה ללקט ארת
והצא גפן שדה וילקט
ממנו פקעת שדה מלא
בגדו ויבא ויפלה אל
סיר הקודר כי לא ידעו:
[מלכים ב' ד' לט]

ב) אל תחלל את בתך
לחנותה ואל תנוה
הארץ וימלאה הארץ
זקנה: [ויקרא יט, כב]

ליקוטי רש"י

פסקא אורות. גרגיר
שקורין אורגא שמאיר את
העינים ויש שפירשין
אורות ידקות כמו כחם צ'
עלי אור (ישעיה יז ד)
[מלכים ב' ד' לט]. מאן
הוה ליומא. מי חפנה
לינשא ליימס שחתעכז כאן.
רבנן קלא אית לָהּ.
דקשינן כ"ע צמייח
וקולאין לצמו על שמו ואם
יכא צו ממקום אחר ישמע

שהיא צת אצו ופרוש. שבעה נקיים. שמה מחמת חימוד פסקה נדה צשעה שמתפיסה. ומשרדי ש"חא. שצעה יומי
קודם צילתן [וכמות לו:]. [דע"יי] בית אבטינא. ללמוד לשם הלכות חפינה שהיא אחת מעטודות קטות שצמקש
דמשפח ציומא (דף מט:): ולפי שהיו אומנין על מעשה הקטרת נקראת על שם [תמיד כהן].

ורמב"ם: [ז] צ"ל ליימים (דפרי"ס): [ח] צ"ל ואם תלמיד חכם הוא. ולא חכם יודע להבין (דפרי"ס, וכע"ז ברע"ב) ועיין אתר ו: [ט] צ"ל דמרח (באה"מ): [י] ע"ש בהגהות וציונים:

(א) כעין זה לקמן
(ב) עיי"ש, (ג) לקמן קלט
(ג) ע"ו נח, (ד) פרה פ'
מ"ח מתקואות פ"ה משכ
(ה) וכן יראה חתם
לילה, (ו) פסחים
(ז) שם, (ח) לקמן ע"ו
(ט) שמתי פירשתי ט ה"
(י) ע"י רש"י לעיל ס'
ד"ה אלא, (כ) לקמן עמו
(כא) וט"ע שם "חול'
קמו. ד"ה ריעבד וטות'
חולץ טו: ד"ה אלא צור'

(ב) גמ' סוך מעצר ב
חורין ופוסק וכו' ר' יוס
וכו' נה חורין ופוסק
(ג) רש"י ד"ה כל הימ
וכו' מ"ל אך מעיין מעי
מעהר: (ג) תוס' ד"
עלין וכו' לרפואה הס'
ואמ"כ מ"ה כוסברת
אפי' לדידי קשה:

רש"י ד"ה אפי' לדיד
דמאור עינים. ע
זכחות אור להגאון
פמ"א פ' נח:

(א) ויקרא אל־ה' לִיבֹשֶׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵי הַמַּיִם קְרֹא יָמִים וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:

ח כחול עיני
 (גליון: **ח**) "ע" יומא
 ע"ב למה נקרא שם
 אורות וכו' (גליון)
ג צ"ל **ג'נואלן** (בדפוס)
ג **ג'נואלן**: **ג** נדצ'
 במקום אשבורן **שנקוו**
 ועומדין (ומיכת "שלו
 נמחק, רש"ש
ס בדפוס **שבמעי**
ו דבור זה שייך קוד
 ד"ה רבי יוס':

[illegible]

לְיִנְיָהּ. שְׂמִיעִילִין זֶה שֶׁכֵּן: תִּקְבֹּץ. לֵאלֹאֵל חִיגַע קוֹדֶם נְעִילָה שְׁחָרְתָּ: יֵד. לְעִין מִסְמָח קוֹדֶם נְעִילָה: יֵד. לְאֹזן מִחֲרַשׁ: יֵד. לִפֶּה אוֹ לְמוֹטָם: מִצֵּה פוֹרְפֹּרִים. רִיחַ הַחֹטֵם וְהַפֶּה וְלֵיָד לֵד לֵאמֹר לֹא לְעֵין שְׁחָרְתָּ נֶקֶט לֵה אֵלֶּה מִשּׁוּם דְּמִצָּה לְיָד קָרַי וּבִמְסַכֵּת דָּבָר (דף יג:)

ומקפדת ^בעד שירחוק
פוך¹⁶ מעביר בת (ה) כ

קשה לי **אמר רב שישו**

דזעירי עבדא ליה לח
אמרה ליה לרבך עב

ממדי קעביד הכא נמי
ממדי קעביד ואמר מר
און רגלו צומתה ביין וא

ממסי' להו רבינא איקקע
דדריכא ליה חמרא א
עצמית ליה בחלא אמו
להא דאמר רב הייל ר
הרגל שאני איכא דא
ליה בחמרא אמר ליה
אמר רבא בון בון מ

בר מתנה אמר רב
הן כמכה של חלל ומו
ה' רוחצים במי גור
ובמי מבריא אבל לא
משורה ולא בימה של
במי מבריא ובים הגור
ולא בימה של סרום
הגדול א"ר יוחנן לא קצ
ולמקוה המים קרא י
מים אלא שיש בו מי
ופסולים לובים ולמצור
ולת ז' והוא צפור מורע
ע כחז (ד ט) אל כלי
שנעין ומלמסם שם זה דר
תול עז שיהא חסר
חז (ג) מעין מטרה מחסר

עידן
אין בהם משום רפואה. פי' בקונטרס לזאכליה מייר וזין
נראה לריי אלץ אייר להשם על העין דזכיר אייר כולה
סוגיא ועוד אז זאכליה מייר היכי אסר רב ששה גריגורא מין
למאכל זריזין הוא והתנן כל האוכלים אוכל דם לרפואה:

אָנערטריך למימר רב יוסף כוסצרחא
אין צו משום רפואה כיון דמזקת
לעיינים כ"ס דלא מרפאה ואומר ר"י
דה"ה אין צו משום רפואה כלומר

יכול להיות שמהנה אחוזו בשום ענין:
ישריקא פוּיא. פירש ר"ח מים
 שמקוים ממעי האבנית
 ושוחים כדי לשלש ור"ל דמות לטון
 מים שצמיעין^ה כדמסק ביון דמיחיל
 הכי לאו מידי קענד אצל פעפועי
 צעי אסור דלא מיחיל צלא סיון

חמתן במי מבריא. והא דמתן צפ' חצית (לקמן דף קמז.) הרוחץ צמי מותר צמי מותרא וצמי צומרא

צנהר מותר לנחמילה כדפרישית נעיל
כפרק מרה (לעיל לט: ד"ה וזה) ורבינו
נסיס כתב במגילת סתרים דהא
דקמי הרוחץ דיעבד אין לנחמילה לא

שכן חמין דוועלס דמי טעברא וטעמא
משום דמי טעברא מגולין אלל מערה
מכוסה הא דלאחר צעור שנגח את
הפרה (ב"ק דף י:) דמערה עבדא
למטללא ונפיש הבולא ויחשיבין שמה
יזע ומש"ה לכתחילה לא^ו :

רבי יוסי אומר כל הימים משהרין
בוזחלין. נראה לרש"י

היה זה יום שבת. וכל היום הזה לא יצא אדם מבתו ולא מבתו מן הבית. וכל היום הזה לא יצא אדם מבתו ולא מבתו מן הבית. וכל היום הזה לא יצא אדם מבתו ולא מבתו מן הבית.

כז א טוש"ע א"ח
 סעיף ה'
 כח ב שם סעיף ב'
 כט ג סמוג לאחין
 טוש"ע א"ח
 שכן סעיף כד'
 ק ד ה ו מ"י פכ"א
 שכן הלכה כג סמוג
 טוש"ע שם סעיף
 קא ז מ"י פ"ב שם
 סמוג שם טוש"ע
 סעיף ו'
 קב ח שם סעיף מהר
 קג ט מ"י פ"ט מהר

רבינו חננאל
תניא ר' (יוסי)
אומר בת
היא. פי' רוח רעה ש
על [גב] העין יש לה
ברוחות כבן חורין
אדם ואינה עוברת
ממין ומין

בהן משום ופואה
וכן כסברתא וכן
אין בהן משום וס
ורב יוסף דהרי סגי
הנה אמר אפי

מעלי דמשפה גלגל
כל מיני קישות
להניח ע"ג העין
בר מטרחה ולא בר
יפה מאי היא שריקא

הן לשלשול. וכן פ'
ביעי. וזעירי דהוה
להן לטעמיה דאמור
אדם מים צלולין ויין
לחך המשמרת ב'
ואינו חרשש אלמא
דמישתתי הכי לאו
קא עבוד הכא
בשירקא טורא כיון
עם האבטיה ועם מע'
בזמן דשפי להו במז'
לאו מידי עבד. וממ'

היה נוחא אל משה
דבר אשי הוה. משה
עובדא מי שנפח
אז רגלו בחרמה
האזינו חושש אל משה
אז מפני אפי' יונה
אסר אר"י יונה
של חלל שמחללין
השבת: מי הדר
חזקון הויה של חרן
הן כמו חסד

חשק שלמה
על דבריו הנגא

(א) מי ערוך ערך גמ
(ב) גמלא דחמא ארס
(ג) וי"ל מי קא אנוס מי
דמרי ור' י' יונה
ואמרו דמי' י' יונה
אז משלל גמלא דחמא
ארס ע"ס דמרי וי' יונה

רע נסים נא
מפלה מילוסוס.
לרבינו משה דמרי וי' יונה

שהבא, ולא כמו שכתב * בעיר שושן [סעיף י"ב] שמדמה שני נתיביו נעיר לשני ס"מ צבת הכנסת א', ע"ש [קש"כ]:

סימן ח סעיף א' א' ואינו חכם ב'. עיין פרישה [סעיף א'] שכתבתי דנראה מוכח שהא' י"ו ואינו חכם היא י"ו החולקת, ותרמי קלמר הן שמעמיד דין שאינו הגון נמעשים אף שהוא ח"מ, או שאינו ח"מ אף שהוא הגון נמעשים, וכמו שמסיק וכתב אפילו כולו מחמדים, ע"ש * [ב] עובר בלא תעשה אור"ט סק"א דכתיב [דברים א' י"ז] לא תכירו פנים נמשפט. ור"ל שלא יכיר פני האיש לאמר פלוני עשיר הוא או קרוב הוא או שנינו דין: [ג] שישאל ב"ד פעם לחכם. דשאל לא ישאל ונמלא דיטא את הדן.

סימן ח סעיף א' א' עיירות שאין בהם חכמים ב'. עיין מ"ש נשם מהרש"ל ר"ס י"א [סק"א]: [ב] וכן ב"ד צבור ב'. עיין לקמן סימן ל"ג סי"ח נהג"ה: שלא למנות דין שאינו הגון וגורל שבר הדין וענשו ובו ה' סעיפים

א * כל המעמיד דין שאינו הגון * ואינו חכם בחכמת התורה * וראוי להיות דין, אף על פי שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות הרי זה שמעמידו * עובר בלא תעשה.

הגה * ואסור להעמיד עם הארץ לדין על סמך * שישאל כל פעם לחכם. ואותם * שאין זהם חכמים הראויים להיות דיינים או שכולם עמי הארץ וצריכים להם דיינים שלא ילכו לפני ערכאות של גויים ממניס הטובים והחכמים * [שנהם] * [לדעת אנשי העיר] * אע"פ שאינם ראויים לדיינים * וכיון שקצלוס עליהם צני העיר אין * לאחר יכול לפוסלן. * [ד"ו] וכן כל צדור יכולים לקבל עליהם צני דין שאינו ראוי מן התורה. * וכל דין המתמנה בשביל כסף או זהב אסור לעמוד לפניו * לא עוד אלא

ציונים ומקורות סימן ח (א) כן פירש רש"י נפק חולין שבת קל"ט ע"א ד"ה לדיני בור. ד"מ א', כ"י ס"ג ד"ה נדקין. (ב) כ"י נשם משפט הכנסת אדם סימן ר"צ. ד"מ. (ג) שם. (ד) שם וספול לקמן סימן כ"ז ס"א. סימן ח (ו) גירסת באה"ג: ואינו ראוי. (2) ממנהדרות הסמ"ע ועיין סמ"ע סק"ד. (3) במהדרות הש"ך: אין יכול לפוסלן. (4) במהדרות שו"כ: - שליח: ולא.

ביאור הנ"ל

סימן ח סעיף א' א'. שאינו הגון. סנהדרין ז' ב': ב. ואינו חכם. שם דמי נשאלה כו'. ג. אע"פ שהוא. ספרי פרשת דברים [א' י"ז] לא תכירו פנים כו' שלא יאמר כו' (ליקוט) אע"פ שהוא כולו מחמדים כו'. ספרי פרשת דברים [שם] לא תכירו פנים נמשפט זה הממונה להשיב דיינים, שאל תאמר איש פלוני נאה או שנינו דין, איש פלוני גסור או שנינו דין, איש פלוני יודע בכל לשון כו', ע"ש (פ"כ): ד. ואסור להעמיד. שם קל"ט א' וע"ש נרש"י [ד"ה לדיני בור]: ה. ועיירות. סנהדרין כ"ג א' בערכאות כו'. ו. וכיון שקבלום. שם [סנהדרין] אימתי ממך כו' ואפילו בערכאות: ז. (ליקוט) וכל דין. ירושלמי סוף ביכורים [פ"ג ה"ג] רבי מנא מיקל לאילן דממנמי נפק, ר' אימי קרא עליהן אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם (שמות כ' כ'), א"ר יאשיה וטליס שעלי כמדתם של אמור, א"ר דין זה שהוא מפמנה נפק אין עומדין מפניו ואין קורין אותו רבי והטליס שעלי כו' (ע"כ): ח. לעמוד לפניו. ז"ל מפניו וכן הוא בירושלמי [ביכורים פ"ג ה"ג]:

פתחי תשובה

בסימני חכמים להורות ולדרן, אף שלא נתקבל בשום עיר לרב ולדיין וכל להורות ולדרן, אך בענין מסים ושאר צרכי הקהלה אשר מדינת דייני העיר המה כנוגעים אלא שכבר נהגו, א"כ אם יש רב בעיר שאינו נושא בעל ואין לו שייכות עם שום אחד מהם רק נוטל פרנסתו מקופת הקהל, פשיטא שהוא כשר לדברים כאלה מדין תורה יותר מן ח"ח האחר הדר שם, ומכ"ש כשזה הדר שם נהנה מאיזה בעלי כיסים או נשכר להם למלמד, פשיטא שיוכלו האחרים לומר אין מרצה לנו כ"א רב הקבוע בעיר כו', ע"ש עוד: כט. אף על ענין המסים. עיין בתשובת נאות דשא ס"ס כ"ו שהביא תשובת שארית יוסף סי' י"א, שנשאל בקהל ששכרו מהשר מס שנותנין הקצבים, וטוענים הקצבים מה להם להרויח לעשות סחורה בשלנו, ואנחנו ניתן להשר סך שהתפשרו הקהל עבורנו, ורוצים הקהל לדון בזה לפני דייני עירם, והקצבים אומרים שהם נוגעים. ופסק הדין עם הקצבים שדייני העיר נוגעים, ואם הקהל יתלו במנהג לומר שהתקינו ביניהם שדייני העיר ידונו על עניני המסים, מ"מ אין זה סתם מסים רק חילוק שכירות מהשר מי שישכור, ואין תקנות סתם מסים כולל ענין זה, עכ"ל. והוא ז"ל כתב דהא נכון וברור, דאע"פ שתיקנו על דיני המסים, היינו מי שחייב במס ומי שפטור וכדומה לזה שהדין הוא על המס גופיה, משא"כ משפט זה דאין זה משפט מס רק כמו כל טוען ונטען בעולם, ואין זה בכלל התקנה. ע"ש עוד בעיקר הדין שפסק שמה ששכרו הקהל שייך להקצבים, ויובא באורך לקמן בס' קנ"ו בס"ד:

סימן ח סעיף א' א'. ואינו חכם. עיין בה"ט [סק"א], ועיין בספר ברכי יוסף [כאן אות א'] מ"ש בזה. ועיין בספר ווי העמודים [בספר השל"ה] סוף עמוד הדין, הוכחת מוסר כענין זה: ב. המתמנה בשביל כסף. עיין באר הגולה בשם הב"ח [סעיף א' ד"ה אין] דזהו באינו חכם בחכמת התורה, אבל אם הוא חכם בחכמת התורה אע"פ שיש גדולים ממנו בעיר אין בזה איסור כו'. ובב"ח גופיה [שם ד"ה ועין] מסיים בזה"ל, מיהו נראה דוקא שלא נתן ממון כדי שיתמנה אלא שהם מינוהו לפי שהוא ג"כ עשיר, אבל אם נתן ממון כדי שיתמנה, אפילו הוא גדול טפי משאר גדולים בחכמה ובמנין אסור לעמוד לפניו כו', עכ"ל עיין שם, וכן כתב בנהג"ג בשמו עיין שם. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חור"מ סי' ק"ס שכתב דבת"י יומא [י"ח ע"א ד"ה מתא] גבי יהושע בן נמל מבוואר דוקא אי איכא דעדיף מיניה ה"ל רשע, והב"ח שכתב דאפילו ליכא דעדיף מיניה נמי נקרא רשע, אולי נעלמו ממנו דברי ת"י הג"ל. ועיין שם עוד [בפתח], בעיר אחת שהוצרכו לקבל עליהם רב, ונתנו עניניהם בדי' רבנים ליתנום אל תוך הקלפי, ומי שיעלה מהם ראשון יעמדו עליו למנין, אם ירבו המתריצים בו הרי הוא הרב, ואם לאו יקחו שני מן הקלפי ויעשו עמו כראשון, וכן בשלישי ורביעי. והנה רובם מיאנו בראשון ושני עד השלישי וזה ע"פ רוב דיעות, ואחר איזה ימים נשמע קול כי הרבה מהבוחרים בו קיבלו שוחד מקרובי הרב וגם מצאו כן במכתב אחד, וע"כ טוענים ראשי העדה כי לא יתפצו בו כלל אף אם יחזרו וימנו עליו. והשיב בורא"א אם ימצאו ב' עדים כשרים שאינם מבני הקהילה ולא מקרוביהם ולא מקרובי הרב שיעידו שקיבלו שוחד, א"כ פשוט דהקבלה ההיא שע"י אותו המינוי בטלה מעיקרא, שהרי היו צריכים לומר דעתם לשם שמים כמ"ש בחור"מ ריש סימן קס"ג בהגה, והם אמרו ע"י שוחד, לא מיבעיא בקבלת הרב ההוא, אלא נמי במה שמיאנו בראשונים היה הכל שלא לש"ש, ואפילו אם יהיו מקובלים מעטים וישארו לו רוב דיעות שלא קיבלו שוחד, מ"מ הם יאמרו מפני שכבר מאנתם בראשונים על כרתנו היינו מתריצים בזה השלישי, וע"כ בטל כל המעשה ההוא כו'. ואם יש עדים שהרב בעצמו אמר ליתן להם שוחד, פסול הוא להיות רב כלל עד שישוּב בתשובה על זה ואפי' אם הוא ראוי לכך כו'. אמנם אי ליכא עדים בהכי שהרב בעצמו ידע מנתינת שוחד אלא קרוביו ומיודעיו, הרי הוא בחזקת תמותו ולא יוגרע זכותו בזה וימנו הקהל מחדש על שלש אלה, ומי שירבו המתריצים על הממאנים הוא יעלה ויקום לראש. אמנם אותם המקבלים שוחד לא יבואו לתוך

חידושי רעק"א סעיף י"ב אף על ענין המסים וינם דין. נ"ב עיין בתשובת חכ"ל סי' קל"א:

ח שמצוה להקל ולחלול בו, שהכחוש קראן אלהי כסף ואלהי זהב, כמ"ט [שמות כ' כ'] אלהי כסף ואלהי זהב לא חששו לכם, ודרשין [סנהדרין ד' ע"ב] אלהים הנעשה כשני כסף, ודומיל דע"ז דמנוה ללול זהו [ירושלמי ביכורים פ"ג ה"א]: **סעיף ב'** [ו] צריכין הדיינים לישב באימה בו, מפני כבוד השכינה ששריה ביניהם כמ"ט [תהלים פ"ב א'] אלקים נצב בעדת אל: **ו** באילו חרב בו, ה"ו עונש עולם הזה: **ח** ובאילו גיהנם בו, הרי עונש עולם הבא, ושיניה דרשו ממ"ט צדק השירים [ג' ד'] הנה מטמו שלשמה [מקום שכינה של הקד"ה שהשלוש שלו], ששים צדקים כצד לה [הם ס' רטא מיראל], כולם אחוז חרב מלומדי מלחמה איש חרב על ירכו מפחד גללות, ואחוז חרב ר"ל שאחוזין צדס נגד זוארס, ופחד גללות היינו גיהנם שנדמה ללילה, ועיין פרישה [סעיף ה']:

י וידע את מי הוא דן, יהא דומה לו כאלו דן להקדיה כמ"ט [נד"ה כ' כ'] [כ' י"ט ר'] ראו מה אדם עושים כי לא לאדם תשפטו כי לאלקים: **י** ולפני מי הוא דן, היינו שהסם יתבאר אדם נמשפט כמה שחמוז אלקים נצב בעדת אל: **יא** הוא עתיד ליפטר ממנו, כמ"ט [תהלים שם] נקרב אלהים ישפטו, כלומר אלקים הנוכח צדקא דקרא אלהים נצב בו, ישפטו נקרב אלקים, הם הדיינים, להפטר מהן: **יב** שתסתלק מירשאל, כמ"ט [שם י"ב ו'] משד עניים מאנקת אביונים עמה אקום יאמר ה': **יג** גופל ממנו נפשות, כמ"ט [משלי כ"ב כ"ג] וקנע את קונעיהם נפש: **יד** שדן דין אמת לאמתו, פירוש שדן האמת לפי שטחו, פעמים

ה שדן דין אמת לאמתו, ועיין דרישה צ"ס א' [סעיף ב'] מ"ט עוד מזה פירושים אחרים: **טו** באילו תיקן כל העושים, דכסילונו בני אדם דיש דין ומשפט ימנעו מלעשות רע, ולמדו [עין שבת י' ע"א] ממ"ט [שמות י"ח י"ג] ועמוד העם על משה מהנקה עד הערב, וכמ"ט צפרישה צ"ס א' [סעיף ב'] ע"ט: **טז** וגורם לשכינה שתשרה, כמ"ט אלקים נצב בעדת אל: **סעיף ג'** [ו] עד שהיו מכבידים, ומ"ט הטור והמחנך צ"ס י' ס"ג על ועומים כל הרוגה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה, היינו אחר שהיו מפלילים צס ומכבידים עליהם ואינם שומעים, אי נמי הם מיירי שאין אחר כמומו צדור, וכמ"ט הטור והמחנך שם והדור נרץ לו, משא"כ כאן שלא כתב אלא שדן שם כמומו, דמשמע הא נמקום אחר יש הגונים כמומו*:

(ה) טור ס"ו, (ו) טור ס"ט שם הרמב"ם פ"ג ה"ו.

אורים טק

ההנהגות

טורי זהב

סימן ח סעיף ג' בשורע, ומפצירין בהם בו, קשה לי מההיא דפרק עשרה יוחסין [קדושין] דף ע"ו [ע"ב] אושפיזינה דרב אדא [בר אבהו] גיורא הוה אימיה מישראל, הוה מנצי עם רב ביבי, מר אמר אנא עבידנא (הדרא)

באר הגולה

ג. שם [ברמב"ם פ"ג סנהדרין דין ו'] מהא דסנהדרין דף ו' ע"א וכ"כ הטור. **ד.** מהא דשבת דף י' ע"א משתעטטפו הדיינים. **ה.** שם בסנהדרין [ד' ע"א]. **ו.** כניסת הרמב"ם שם בפ"ג [סנהדרין דין ח] וכ"כ הטור. **ז.** שם [סנהדרין] דף ו' ע"ב. **ח.** מימרא (דבר אלא צריה דרב איקא) [דרבי שמואל בר נחמני] וכו' שם [סנהדרין] דף ו' ע"א. **ט.** מימרא דרי שמואל בר נחמני שם. **י.** מהא דמני להו רב חייל וכו' שבת דף י' ע"א. **כ.** מימרא דר"ש בר נחמני שם בסנהדרין. **ל.** שם [ברמב"ם הל' סנהדרין] ספ"ג מהא דרי זילא הוי מעמר מלסמוכי סנהדרין דף י"ד ע"א ואימיה צירושלמי סוף ציבורים [פ"ג ה"ג].

באר היטב

סעיף ב' ג. באימה. מפני כבוד השכינה כמ"ט אלהים נצב בעדת אל. [סמ"ע סק"י]: **ד.** דן. יהא דומה לו כאלו דן להקדיה כמ"ט כי לא לאדם בו. סמ"ע [סק"י]: **ה.** לאמתו. פירוש שדן האמת לפי שטחו פעמים דין מורה פעמים לפי השעה למיגדר מלמא, כ"כ הסמ"ע [סק"י]. ועיין צ"ח [סימן א' סעיף ב'] ודרישה [שם] עוד פירושים אחרים כה: **סעיף ג'** ו. ראוי. ומ"ט צ"ס י' ס"ג על ועומים כל הרוגה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה, הם מיירי שאין כמומו בכל הדור, משא"כ כאן כתב שדן שם כמומו, משמע דנמקום אחר יש הגונים כמומו. סמ"ע [סק"י]:

ואפי' יורו המקבלים וגם קרוביו הנותנים, לאו כל כמיניהו להפסידו בעדותו, אלא שבוה צריכים הם המקבלים לחזור ולשלם להנותנים השוחד שקיבלו, שהרי הודו שקיבלו שוחד, אע"ג דאין אדם משים עצמו רשע, פלגינן דבוריה שקיבלו מהם מעות פקדון או הלואה וצריכים להחזיר. ואם יכפרו המקבלים ויכלו הנותנים להטיל עליהם היסת בטענת בריא שלהם, ובכל זאת לא יפסיד הרב. ואפילו האגרת שמצאו כתוב בו בסתר שקיבלו שוחד, לאו כל כמיניהו להפסידו עבור זה. מיהו אנשי הקהילה ויכלו להטיל חרם סתם על מי שיודע בעצמו שנתמנה ע"י שוחד ונוהג שורה עליהם, כ"ז גלע"ד פשוט מאד, עכ"ד ע"ש: **ג.** שמצוה להקל. כתב סמ"ע [סק"י] שהכתוב קראן אלהי כסף בו, ודומיא דעבודת כוכבים דמצוה לחלול בהן, עכ"ל. וכתב ברכי יוסף [נאן את ד'], ולפ"ז הנהגה ממנו כנהגה מע"ז, והמתנות שנותנין לא די דלא הוי בכורים אלא הוי כמהנה ע"ז והמכבדו כמכבד לע"ז. קנה חכמה דף כ"ה ע"ב: **סעיף ב'** ד. בעשיפה. כתב בספר ברכי יוסף [נאן את ד'], כתב הרב שלמה [מסכת ר"ה עמוד הדין] דף רט"ו דעשיפה אינה נהוגה עתה, אך ראה לרבו כשיושב בדין מתעטף בבגד ענין שבו הולך לבית הכנסת, עכ"ל. ועיין באו"ח סי' רל"ב ס"ב ובסמ"ע לעיל ס"ס ה' וסק"י:

ח (א) אין למנות דין שאינו הגון וכו'. הלא שאינו הגון אין פירושו שאין בו יראת שמים שהרי זה הלשון לקחו רבנו מדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' סנהדרין והוא ז"ל כתב בסוף דבריו לא מפני שהוא רשע וכו' ועוד דכבר כתב זה בפ"א מהלכות מלכים

(ה"ו) וכל מי שאין בו יראת שמים אף על פי שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל ד' כל שכן שאין למנותו דין אלא הכא פירושא קא מפרש שאינו הגון דהיינו שאינו חכם נחמדת התורה ה' ומשום הכי אינו ראוי להיות דין מפני שמוכיח את החייב ומחייב את הזכאי והכי מוכח להדיא מלשון רבנו והכי חתם בפרי הביאו הסמ"ג בלחין קצ"ד וז"ל לא תכירו פנים במשפט אזהרה זו לממונה להושיע דיינים שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור איש פלוני קרובי אושיצו דין צעיר והוא אינו נקי דיינין נמצא מחייב את הזכאי ומוכיח את החייב מעלה הכתוב על מי שמינהו כאלו הכיר פנים דין. ומשמע לי מלשון זה דכל שהוא צדיק דיינים אינו עובר בלא תעשה ואף על פי שיש גדול ממנו

צעיר ומינהו לזה נבדל שהוא קרוב וכן נוהגים בכל המקומות אף על פי שאינו משנת חסידים וגם על הרוב ממנים קרובים אף על פי שאין בקיאים דיינים ודא עקא מביאה זקקה. אי נמי הרמב"ם הטיל שלשה פגמים צמיני הדין דלף על פי שיש בו יראת שמים עוד נריך אחד שיהא הגון והוא שיהיו בו כל השש מדות הנשאלים דקחשיב צמינן הקודם (ט"ו) חכמה אנושים ועמיו וכו' דלס' אין בו מדות האלו אינו הגון לדיון. כי חכם נחמדת התורה. ג' ראוי לדיון

ח פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
[א] עיירות שאין בהם מי שיועז תורה היאך יעמידו דיינים: [ב] אסור להעמיד דיינים בורים על סמך שיהיו נמלכים בת"ח: [ג] אין שליח ב"ד חייב משום לשון הרע באמירת דברים לב"ד ממי שהפקיר עצמו כנגדו: [ד] שליח ב"ד שהכה המסורב או הזיק

(בו) [לו] פטור:

(ה) א אין למנות דין שאינו

הגון וכל מי שממנה מי

שאינו הגון ואינו חכם בתורה אפילו יש לו מדות אחרות טובות הרי זה עובר בלא תעשה. כ"ל הרמב"ם בפ"ג

מהלכות סנהדרין (ה"ה) וז"ל כל הסנהדרין א' או מלך או ראש גולה שהעמידו להם לישראל דין שאינו הגון ואינו חכם נחמדת התורה וראוי להיות דין אפילו שהוא כלו מחמדים ויש בו טויות ב' אחרות הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה שנאמר (דברים א' יז) לא תכירו פנים במשפט. מפי השמועה למדו שזה מדבר כנגד הממונה להושיע דיינים אמרו חכמים שמא תאמר איש פלוני נאה אושיצו דין איש פלוני קרובי אושיצו

דין או איש פלוני יודע בכל לשון אושיצו דין נמצא מוכיח את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע לך נאמר לא תכירו פנים במשפט עכ"ל. וכתב סמ"ג נמצא לא תעשה סימן קצ"ד (פ"ד ע"ב) דאיתיה במילתא זו (א): ואמרו חכמים כל הממנה דין שאינו הגון כאלו מקים מצבה ובמקום תלמידי חכמים כאלו נאם אשירה. וז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות סנהדרין שלא יהא עבד או גר טומא וקטן (פי' ו ס"ד): ואמרו חכמים כל הממנה דין שאינו הגון כאלו מקים מצבה בו. כ"ל הרמב"ם לשם ור"ל דכשם שהמנה אסורה בכל מקום כך הוא דין שאינו הגון דאסור למנותו בכל מקום אפילו צעיר שאין נמצאים

דרכי משה

ח (א) כתב בבית יוסף ח' (מחור ב) בשם רש"י פירש כן על מימרא דפרק תולין דאסור להעמיד דין בור על סמך שישאל כל פעם לתלמיד חכם דלפעמים לא ישאלנו ויטה את הדין וכן הוא בשבת פרק תולין (קלט). ועוד שם בפרק ההוא דינים שצריכים הדיינים להזהר בהם ועיין שם:

פרישה

ח (א) אין למנות דין שאינו הגון כו' עד ואינו חכם כו'. ללשון רבנו כן הוא לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות סנהדרין ונראה דהאי ו"ו דואינו חכם הוא ו"ו המולקט וכלו אמר [אן] אינו חכם אפילו הוא הגון נמדומי ופרמי לאסורא קאמר וק"ל. וכעין זה הוא לשון הרמב"ם שהביא רבנו לקמן צמינן (ט"ו) [ט"ו] ס"ד ג'. ומה נמישך דל"ס כיון שקרי ליה שאינו הגון ואינו חכם איך קיים וכתב דאית מידות טויות. וגם נחישש

דרישה

ח (א) ואמרו חכמים כל הממנה דין שאינו הגון כאלו מקים מצבה. לשון גמרא פרק קמא דסנהדרין דף ז' ע"ב אינו כן אלא ז"ל כל

הגהות והערות

ח א' לפנינו ברמב"ם כל "סנהדרין": [ב] כ"ה ברמב"ם ובכ"י דפרי. וברפוסים המאחרים הגירסא ויש בו "מדות" טובות וכו', והוא ע"פ חדושי הגהות דפוס דיהנפורט שהיה כן ולא ציין מקור להגהתו: [ג] עיין שו"ת מהרי"ק שורש קי: [ד] עכ"ל הרמב"ם: [ה] וכן פירש בשו"ת מהרי"ק שרש קי, וכתב דהיינו דהביא מיד אח"כ דרשה דלא תקים לך מצבה דאיידי מדיון שאינו חכם: [ו] עיין ספרי פרשת שופטים (דברים פיסקא קמא) בפסוק לא תכיר פנים (שם טז יט) ודרשו המקרא הזה שהוא אזהרה לדיינים שלא יושבו את הראוי למעלה למטה ואת הראוי למטה למעלה, ולא אזהרה לממונים בדיכא, ולא ידעתי למה דאדרכה היה ראוי לדרוש זה אזהרה לדיינים מכיון שכל המקרא הזה באזהרת שופטים קמיירי (מזרחי דברים א' יז עי"ש תירצו), עיין גור אריה: [ז] לפנינו בסמ"ג "בספרי" (והוא בדברים פיסקא יז), ובכסף משנה הנוסח תניא במכילתא, וברדב"ז שם הנוסח ובמכילתא פרשת אלה

הדברים. ועיין ברכי יוסף ט"ק ב (ד"ה ומרן) שהקשה דהוה לבית יוסף לומר דהכי איתא בספרי פרשת דברים ואמאי הוצרך להביא משם סמ"ג דאיתיה במכילתא. ואף דלפנינו בסמ"ג כתוב תניא בספרי, צ"ל דבנוסחת הכ"י בסמ"ג היה כתוב תניא "במכילתא", וכן ראיתי להרב דינא דחי שם שכתב דז"ל תניא במכילתא ט"ס הוא וצ"ל תניא בספרי עי"ש. אמנם לא היה צריך הרב למחוק הספר דהראשונים היה להם מכילתא משמות ער סוף התורה, כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו היד החזקה, וכ"כ הרב מגדל עוז בדין זה דאיתא במכילתא פרשת דברים ובספרי עי"ש, עכ"ל: [ח] כ"ה בר"מ הארוך. ובגדפס כתב "בג"י. (ופרט זה "על סמך שישאל כו" ליתא בב"י לפנינו, וצ"ב): [ט] גם בני נח מצורים להושיב דיינים לרוב בשש מצות שלהם, עיין רמב"ם פ"ט מהלכות מלכים, ואפשר גם כן דהם מחזירים להושיב איש חכם בחכמת התורה בדינים הללו ששייך להם (מנחת חנוך מצוה תיד): י' עיין אור"ט ס"ק א:

RESEARCH

(שס) עוד אמרו כל המעמיד לישראל דין שאינו הגון כאלו הקים מצבה שנאמר (שס טו כג) ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלהיך ובמקום תלמידי חכמים כאלו נטע אשרה שנאמר (שס כה) לא חטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. ובגמרא פרק קמא דסנהדרין (י:) ובעבודה זרה פרק רבי ישמעאל (נב) הכי איתיה אחר ריש לקיש כל המעמיד דין על הצור שאינו הגון כאלו נטע אשרה בישראל יא שנאמר (שס יח) שופטים ושוטרים תמן לך וסמך ליה לא חטע

לך אשרה כל עץ ואמר רב אשי ובמקום שיש תלמידי חכמים כאלו נטעה אלל המזבח שנאמר אלל מזבח ה' אלהיך. ויש לחמוה על הרמזים אחאי כתב כאלו הקיס מצבה שנאמר ולא תקים לך מצבה ותלמודא לא מייתי אלא מלל מטע לך אשרה. ומהר"י קולון בסיומן קי"ו (ענף ה) נתן טעם לדבר ואין דבריו נוחין לי [א] (ב):
ועוד דרשו חכמים לא תעשון אתי אלהי כסף ואדמי זהב (שמות כ ג) זה הבא בשביל כסף וזהב כד. מומלא דרב אשי פרק קמא דסנהדרין (י:):

דסנהדרין ואפשר דהרמב"ם היתה לו גירסא אחרת בצמרא או מאל דצמקוס שאין תלמידי חכמים כאילו נוטע אשירה והלא אשירה איני יוחא ועיין צמח"ק שורש קי"ז: ועוד דרשו חכמים וכו'. צפה מפני עשרו לז' ע"ל. ונראה דר"ל דאינו חכם בצמחת המורה ול אף על פי שיש גדולים ממנו צעיר ומינוהו לזה מפני שגם הוא ע שהוא קרובו. ^{וע} מיהו נראה דוקא שלא נתן ממון כדי שיצמנה שיצמנה אפילו הוא גדול טפי משאר גדולים בצמחה וצמנין אסור

דרכי משה

(ב) וְלִי נִרְאָה בּוֹדְאֵי שְׁגֵרַת הַרְמָב"ם הִיטָה בַּסְפִּירִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַב יב':

פרישה

אשרה אלל מוזנ הדײן המומחה ששופט נקרא מוזנ שגדול יותר מכל הקרובות כמו שכח רבינו בנימין א' (פ"ט). גם י"ל שרימו למ"ש טו' למה נקמכה פרשם משפטים אלל פרשם מוזנ לומר שששים כנהדרין אלל מוזנ. וקאמר שדין שאינו הגון לא תשימו אלל מוזנ ועיין בדרישה: ועוד דרשו חכמים לא תעשון אתי אלקי בסף. כנהדרין דף ו' ח"ל הגמרא ובי של כסף ושל זהב הוא דלא עבדי הא דען שרי כו'. ובפסחים אחרים המדויקים נדפס כספרי רבינו אלקי בסף ואלקוי זהב לא תעשו לכם קדשרה לא דעול תעשו לא דקיעה קדשרה אלל מירשא קדשרה קדשרה (מלמל יפוח פ"י, ר"ט ע"ד) דרשא אחריתא לא תעשון אחי דמות שמשי במרום והביאו רש"י צפירוש הסומש:

דרישה

בפרשת שופטים ושופטים (פרשה ה אות ה) אמר ר' אהא בא וראה ש
מעלות לכסא של שלמה שנאמר (מ"א י"ט) שש מעלות לכסא ובפרשה
הזאת (פרשת שופטים) כתובין ששה לאוין ואלו הן לא חטה משפט.
לא חכיר פנים. לא תקח שוחד (דברים טז יט). לא תטע לך אשרה. לא
תקים לך מצבה (שם כא כב). לא תזבח לה' אלקיך (שם יז א).
והיה הכרוז עומד לפני כסאו של שלמה כיון שהיה עולה במעלה
הראשונה היה הכרוז אומר לא חטה משפט. מעלה שנייה היה הכרוז
אומר לא חכיר פנים. שלישית לא תקח שוחד. רביעית לא תטע לך
אשרה. חמישית לא תקים לך מצבה. ששית לא תזבח לה' אלקיך.

הגהות דרישה ופרישה

ח [א] ועיין דרישה כתבתי לשונו ונתתי טוב טעם לדבריו ונתיישובו בו עוד קושיות אחרות:

הגהות והערות

הש"ס כל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה, והיינו ע"ז (דאמר בכל מקום), ומאי דאמר רב אשי ובמקום ת"ח כאילו נטעו אצל המזבח כלומר כאילו נוטע אשרה לע"ז אצל המזבח, ולא היינו כפשטיה דקרא דאצל המזבח קאי לנטיעה לנוי (ברכ"י ס"ק א): טו] עיין מכילתא סוף פרשת יתרו ורש"י ריש פרשת משפטים: טז] תיבת "וגו'" ליתא כטור הנדפס עם כ"י דפו"ר. ובמקצת כתה"י ובפרוס וא"ר אל תגארה הנוטח אלהי כסף "ואלהי זהב אלוה" הבא בשביל כסף זהב "זהו" דין וכו'. ובחדושי וביאורי מהרש"ל על הטור כתב דצ"ל לא תעשון אתי אלהי כסף "ואלהי זהב לא תעשון לכם", ועיין פירשה: יז] עיין פתחי תשובה ס"ק ב חשק שמנה הנה"ט אות ג כלי חמדה דברים א י ושרות' מנחת אלעזר ח"א סימן ה:.

ה"ג כאלו מקים מצבה ובמקום שיש תלמידים חכמים כאלו נמסר
אשרה בו'. דלא סתע לך אשרה אלא מוצא ה' אלוקך ולא מקים לך
מצבה אשר שנה ה' אלוקך כתורים בפרשה אחר שופטים ושופטים חתן לך
ללמדך שזה המצבה שופט ודין שאינו האון כאלו מקים מצבה ומקום תלמיד
חכמים כנוסע אשרה אלא המצבה שתלמיד חכם דומה למצבה ור"כ הרמב"ם
שם שהדיח. וענין מיון מצבה נ"ל דכאשר שפלתמו מעשה ההקדשה שמקריבין
ע"ג מצבה לפי שאין צ"ח רע אלא שהמקום מקריבים עליו מתעב
המשה. אף כאלו גם אם עולות המהפס היולא מפי הדיין הוא טוב וישר
מכל מקום הדיין הממושב גורם לזה שגם הוא שגור ומפועב ולא סתע לך

הממנה דיין שאינו הגון כאלו נטע אשרה כישראל שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך וסמך ליה לא תטע לך אשרה כל עץ ופירש רש"י משמע דיין דכתיב (דברים כ ט) כי האדם עץ השדה ומוקמין ליה (תענית ז) בחלמידי. ובמקום שיש תלמידי חכמים כאלו נטעה אצל מובת שנאמר אצל מובת ה' אלקיך ורבינו כתב כלשון הרמב"ם ותמה עליהן הב"י ומ"ר ר"ש (בבאורו לטור ד"ה כאלו) ור' משה למה שינו מלשון הגמרא והב"י שריב וכתב וז"ל ומהר"י קולין ביטמן קי"ז נתן טעם לדברי הרמב"ם ואין צריך נוחיל י"ז עכ"ל. ורע"ד נראה דברי מהר"י נוחים וערבים הם אחר שנוסיף על דבריו טעם לשבח. והוא דגרסין באלה דברים רבה

יא' פירוש שכשם שאין השכינה שורה במקום עבודת גלולים כך אין אליקים נצב בעדת דיין שאינו הגון (רסכ"א ע"ז שם). ועיין מהרש"א חרושי אגרות סנהדרין שם: יב' בד"מ הגרפס צויין קטע זה שלא במקום הנכון, וכתוב שם בסוגריים מרובעות שבטורים דפוס ברלין לא נמצא זה. אולם בדפוס ברלין מודפס קטע זה בתוך דברי הבית יוסף כשהוא מוקף בסוגריים: יג' כן פירוש רש"י סנהדרין ז ע"ב: יד' מ"ש הכ"ח דהטור בתר בניית הרמב"ם לגירסתו קשה דאין במקום קאמר שאינ ת"ח כאילו נוטע אשרה והלא אשרה אינה אסורה אלא במקום המזבח, לא קשה מ"ד. רהי מהספרי ומפירוש רש"י דהרמב"ן על התורה מוכח דתיתי קאמר קרי. ולא חטע לך אשרה והיינו לשם ע"ז, ולא חטע לך כל עץ אצל מזבח. ואי"נ היינו דקאמר

(ז) וכל דין המתמנה בשביל כסף וזהב אסור לעמוד מפניו ולא עוד אלא שמצוה להקל ולזלזל בו. ירושלמי בסוף זכורס (פ"ג ה"ג) ר' מנא [א] מיקל לאלין דמתמנין בכסף רבי אמר קרי עליהן אלהי כסף וכו' אמר ר' יאשיה וטלים שעליהם כמדרשת של חמור א"ר ר' דין כבן זה שהוא מתמנה בכסף אין עומדין מפניו ואין קורין אותו רבי והטלים שעליהם כמדרשת של חמור כגון וכתב כל זה

הרמב"ם ו"ל פ"ג מהלכות סנהדרין (ה"ט): [א] בתב הרש"א (פ"ג סי' רג) שנשאל על פיירות שאין בהם מי שידע אפילו אות אחת ואנו צריכים להעמיד להם דיינים לדון ולפשר על כרחן של בעלי דבר ואם לא נעמיד נמצאו הולכים בערכאות של נכרים ורע האונסים בהן והשיב שורת הדין אי אפשר להעמיד דיינים שאינם מומחים שלא מדעת בעלי דין (ד"ה) אלא שהמומחין לבית דין שצריך יכולים לכופו בעלי הדין לדון לפניהם כל שאין גדולים מהם במחמה צריך והוא שצריך דיינים על כן אחס צריכים למוותם לדעת אנשי העיר ואף על פי שאינם צדיקים שהכל לפי זורח השעה וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ואם קצולם עליהם אנשי העיר מותר ואין אחד מהם יכול לפסלם דהיינו ערכאות שסבורים דאחא צריש פרק זה צורר (כג. כה) ומכל מקום צריך לבדוק אחר אנשים כשרים יראי אלהים שואבי צדק ואנשים צדיקי מדע כן עכ"ל. ונחשונה אחרת (ח"א סי' פסכט, פ"ג סי' מלח) כתב הצ"ח יכולים למוות עליהם בית דין אף על פי שאינם ראוי מדין מורה כערכאות שסבורים עכ"ל: גרסינן בפרק פולין (שם קמט.) שבר השם מטה רשעים שגט מושלים

(ישעיה י"ה) אמר מר זוטרט אלו [ב] חלמדי חכמים שחלמדי הלכות צורר כן לדידי צור. ופירש רש"י שצדקתם אותם חלמדי חכמים מעמידין דייני צור לדון את כל הנא והרבה דיינים שאין נמלכין בהם וממין אותם כחן. עוד נפרק המזכר הרבה דברים שצריכים הדיינים לזהר בהם:

פרישה

(ז) ולא עוד אלא שמצוה להקל בו. כך אמרו בירושלמי סוף זכורס:

דרישה

רבינו שהדין נחשב יותר מכל הקרבות מדכחיב (משלי כא ג) נבחר לה' מזבח ושייך לומר לא תזבח להקריב שום בעל מוס ודבר רע דכמו שהתלמיד חכם והדיין מכתובים בשם מזבח וכמו שדרשו רז"ל מאצל מזבח כן הדין שהוא דין מכונה בשם זבח ומחשבה פסולה פוסלת בדין כמו בזבח ועל דרך שכתב ב"י בסימן א' (שם) על מ"ש כל הדין דין אמת לאמתו דאפילו אם הוא לאמתו אם הדין מחשבתו לפסוק כן לאהבת התובע אינו לאמתו עיי"ש: ובזה אתי שפיר גירסת הרמב"ם ורבינו שדרשו שתי המקראות לא תטע לך אשרה ולא תקים מצבה לענין זה וכולו קרא דלא תטע לך אשרה לחוד ודרשה לחוד אחא וכיון דבדין הללו ודאי מקובלים היו בידיהם משום הכי הגיהו הרמב"ם ורבינו נוסחאות הגמרות על פי המדרש הזה יט:

חדושי הגהות

ח [א] פירוש רב מנא היה מיקל ולאו שיהיו קוים רצונות על ידי כסף:

הגהות והערות

קודם מגישים, וכל שכן דיני נפשות. כי דרך העיר הזאת לשלוח הוקנים שבעיר הזאת. והם ממנים זקנים במקום אחר לדון דיני ממונות ודיני נפשות אם נסכים עמם או לא עכ"ל השאלה: כד"ל [פ"ג ה"ג] ברשב"א בעלי "הדין": והם ידונו כפי משפט בני אדם בשכלם, אבל אינם רשאים לקבל עליהם חקי עמים או לחוקק חוקים, שהשופט כל דין שלפניו לפי הנראה אליו זהו בכלל פשרה, אבל אם יסכימו על חוקים הרי הם מחללים את התורה ועל זה נאמר לפנינו ולא לפני הדיוטות, ואין גפ"ם בין בא לפני גוי ובין ישראל ששופט על פי חוקים בדוים, ואם הסכימו בני העיר על זה אין בהסכמתם ממש (חזו"א סנהדרין סי' טו ס"ק ד, וכן"מ בשו"ת דברי מלכאל ח"ה סו"ס רי). ובמאירי (סנהדרין כג ע"א) כתב שערבאות בסוריא היינו שלא היה בקיאות בדין תורה ואולי שדנן לפי אומדן הדעת ובחוקים ונימוסים, וצ"ע: כן ולדידי נפשות צריך שיהיו נזהרין לעשות בהסכמות זקני עירם כדי שיעשו מה שיעשו אחר הצורך הגדול ובמיתות ואח"כ יעשו מה שיעשו. כי מדעתי אחס יש לכם רשות מאת המלך בכך וכל מי שיעשה בהרמא דמלכא מותר. (רשב"א שם). ועיין ב"י לעיל סימן ב' מהגהות והערות שם אות ז. וע"ע שו"ת הרשב"א ח"ג סימן שצט: כן נ"ל הלכות ציבור איך תהיה הנהגתם בצבור, והם יודעים רק אלו הלכות אף שאינם יודעים התורה, ואילו לא היו יודעים הלכות ציבור לא היה אפשר להם שיהיו דיינים (חידושי) אגרות למהר"ל שם: כן) ואף אם ישאל כל דין שיבא לפניו מפי דין חכם שבעיר, אסור להושיבו שכין שאינו בקי בדינים אי אפשר לו להציע ולהטעים דברי טענות

שימנה אסור לעמוד מפניו וכו' וכתב בהגהות מיימוני (א"ח ו) דהכי אחא בירושלמי דצרכים ומציאו צ"י. ולפע"ד ראה צורה מתקן נפרק הנא על יצמתו (יבמות ס"א) ומעשה ביהושע בן גמלא שקידש מרחא נח בייחוס ומינה המלך להיות כהן גדול וכנסה וצמחא מינהו אין נחמנה לא אמר רב יוסף קטיר קא חזינא הנא בן דאמר רב אסי תרקבא דדיירי עיילא ליה מרחא נח בייחוס לינא מלכא עד דמוקי ליה

ליהושע בן גמלא צבתי רבצי. ואין ספק דהיה ראוי להיות כהן גדול מצד הידיעה בעבודה והיה ירא שמים כאן ואפשר שגם כן היה ראוי להשיגות וגדולה כ"כ למנותו כהן גדול במקום גדולים כמוהו ואפילו הכי קאמר רב יוסף קשר של רשעים איך רואה כהן לפי שנתן ממון כדי להחמנות אצל אס הוא לא נתן ממון אלא שמיטתו לפי שהוא גם כן עשיר כיון דחכם הוא נחמא התורה ראוי לנהוג בו כבוד ולא קאמרין שהממנים עוברים על לא תעשון אחי אלהי כסף אלא היכא שאינו חכם נחמא התורה כנ"ל מדברי הרמב"ם. אצל רבינו כתב בספס כלשון הגמרא ומשמע דלא קאמר זה הנא צבתי כסף וזהב אלא כשהעמידוהו על ידי שנתן ממון וכן פירש רש"י על ידי שנתן ממון למלך על כך עד כאן לשונו ולא דוקא למלך אלא הוא הדין לכל מי שממונה להשיב דין אצל צמי שאינו נותן ממון להחמנות אלא שמיטתו מפני שהוא גם כן עשיר אין איך קורא עליו אלהי כסף אלא הממנה צלצד עובר על לא תעשון פנים שלא יאמר איש פלוני עשיר צבור נאה קרובי אשיצנו דין וכו' כדלעיל דו"ק:

(ישעיה י"ה) אמר מר זוטרט אלו [ב] חלמדי חכמים שחלמדי הלכות צורר כן לדידי צור. ופירש רש"י שצדקתם אותם חלמדי חכמים מעמידין דייני צור לדון את כל הנא והרבה דיינים שאין נמלכין בהם וממין אותם כחן. עוד נפרק המזכר הרבה דברים שצריכים הדיינים לזהר בהם:

פרישה

(ז) ולא עוד אלא שמצוה להקל בו. כך אמרו בירושלמי סוף זכורס:

דרישה

וקשה מה ענין ושייכות הפסוקים של לא תטע לך ושל לא תקים ושל לא תזבח וגו' אצל כסא של שלמה שישב בו לשפוט (וגם בעל התולדות יצחק אייתי מדרש זה בריש פרשת שופטים ותמה עליה עיי"ש) אם לא ש"ל מדנסמכו מקראות הללו אהרדי שמע מינה שכולן איירי בענין הדיינים ובמנוייהן ולא תקים לך מצבה אזהרה למנוי דין שאינו הגון ולא תטע לך אשרה אצל מזבח כו' אזהרה על מנוי דין שאינו הגון במקום תלמיד חכם דתלמיד חכם דומה למזבח: ולפי זה צריכין לומר דמה שכתוב לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מוס על דבר רע גם כן נדרש על מחשבות זרות ערמות ותרמית שלא תעלה כל דעת הדיינים כי בשעה שהן יושבין בדין יהא דומה בעיניהם כאלו הם עוסקים בעבודת ה' יתברך בהקרבת הקרבן יחן ובסימן א' (ס"ב) כתב

חדושי הגהות

ח [א] פירוש רב מנא היה מיקל ולאו שיהיו קוים רצונות על ידי כסף:

הגהות והערות

יחן ועוד י"ל כדברי הרמב"ם סנהדרין פ"ד ה"ט, ועיין מהר"ק שם: יטן עיין מהר"ק שהביא דברי מדרש זה בשם מדרש תנחומא, ואעפ"כ השיגו הבית יוסף. ועיין בסוף משנה הלכות סנהדרין פ"ג ה"ח: כן פירש רש"י מינהו אין. כלומר המלך מינהו אבל אחי הכהנים וסנהדרין לא מנוהו: נחמנה לא. נחמנה לא קצני דהיינו משמע דראוי היה לכך: קטיר קחצינא הכא. קשר של רשעים אני רואה כאן שלא היה ראוי לכך אלא שנתן ממון ומינוהו: כאן עיין תוספות ישנים יבמות שם ותוספות בבא בתרא כא ע"א ד"ה זכור: כן [פ"ג ה"ג] בירושלמי א"ר "שיין". ובכסף משנה א"ר "אשיין": כן יש לפרש כי הטלית של ת"ח הוא משונה כדאמרין פרק חוקת הבתים (כ"ב נו ע"ב) טלית של ת"ח כיצד כו' כל שאין חלוקה נראית מתחתיו, ובפרק המוכר פירות (שם צח ע"א) אמרו כל המתגאה בטלית של ת"ח אין מביטין אותו במציצתו של הקב"ה. והנה זה המתמנה בכסף וזהב ועושה לו טלית של ת"ח להתנאות בו הוא לובש אותו תמיד כדי שיהא ניכר שהוא אחד מכלל החכמים ובוזות הטלית שעליו לא יהיה ניכר לת"ח, והרי טליתו דומה למדרשת של חמור שהוא תמיד עליו ולא ינטל ממנו כמ"ש (שבת ג ע"א) חמור אפילו בתקופת חמור קירא ליה ובעי מדרעת (מהרש"א ח"א סנהדרין ז ע"ב ד"ה בשביל): כן בב"י דפו"ר הנוסח "נמצאו הולכים בערכאות האונסים", והגיה בחדושי הגהות דפוס דיהנפורט דצ"ל "בערכאות של נכרים ורבו האונסים", ובדפוסים המאוחרים הוכנסו הרבה מהגהותיו בפנים. וברשב"א לפנינו הנוסח ורבו "האונסים", או אם נצטרך עכ"פ שיהיה ברצון כלם או רובם

תשובה קס

אנשי א ק"ק פלוגית התאספו יחד בני הקהלה לקבל עליהם רב ומורה, והיו מסכימים על ד' רבנים ליתנום אל תוך הקלפי, ומי שיעלה מהם ראשון יחזרו וישאלו לאנשי הק"ק אם ירבו המתרצים בו על הממאנים הרי הוא הרב, ואם לאו יקחו שני מן הקלפי ויעשו עמו כמנהג הראשון, וכן בשלישי ורביעי, והנה הרוב מאנו במי שעלה ראשון וכן בשני, והשלישי זכה עפ"י רוב הדעות. אחר איזה ימים היה קול המון סוער כי הרבה מאנשי הק"ק קבלו שוחד ממון מקרובי הרב ההוא כדי למנותו עליהם, אח"כ נמצא כתב מחותם מאחד מאנשי הק"ק ששלח לאחיו הדר בעירו של הרב, ויען כי הרגישו אנשי הקהל שימצאו בו דבר סתר מהנ"ל, פתחוהו ומצאו כתוב בו שזה מבקש מאחיו שבעיר הרב שקיבל ג עבדו חלקו המגיעו משוחד קבלת הרב, ושגם יהיה זהיר לשלוח חלק כל אחד ואחד כפי הנאמר להם, דאל"ה לא יהיה רב שם, כי אדעתא דהכי הסכימו עליהם מעיקרא. ואז נועדו אנשי הקהל ובאו לפני בקובלנא לומר מעתה לא יחפוצו בהרב המקובל עליהם הנ"ל, כי היה הכל בפסלנות, ועי"ז מתגבר המחלוקת ויחלק העם לחצי. ועודני עומד לשום דמי מלחמה בשלום להתפשר מפני כבוד התורה ומפני השלום:

איברא בעיקור הדין נראה בודאי אם המצא ימצאו ב' עדים כשרים שאינם מבני הק"ק ולא מקרוביהם ולא מקרובי הרב שיעידו שמאנשי הק"ק קבלו שוחד על הנ"ל, א"כ פשוט כביעי בכותחא דהקבלה ההיא שע"י אותו המינוי בטלה מעיקרא, שהרי היו צריכים לומר דעותם לשם שמים, כמ"ש רמ"א בהגה' רס"י קס"ג בח"מ, והם אמרו ע"י שוחד שהוא חד [ככתובות ק"ה ע"ב] ומעוור עיניהם, לא מיבעיא בקבלת הרב ההוא, אלא נמי במה שמיאנו בראשונים היה הכל שלא לש"ש, ורק היה בצעם בראש כולם. ואפי' אם יהיו מקבלי השוחד מעטים וישארו לו רוב דעות שלא קבלו שוחד, מ"מ הם יאמרו מפני שכבר מאנתם בראשונים על כרחנו היינו

מתרצים בזה השלישי, וע"כ בטל כל המעשה ההוא. ואפי' הנוטל שכר לרוב דיניו בטלים משום קנס דרבנן [קידושין נ"ח ע"ב, ורמב"ן], מכ"ש מי שלקח שוחד שבטל אפי' מן התורה, וז"ל רמ"א סס"י ל"ז טובי הקהל הממונים לעסוק בצרכי רבים הרי הם כדיינים ואסור להושיב ביניהם מי שפסול לדין משום רשעה:

והנה אם יש עדים שהרב בעצמו אמר ליתן להם שוחד, פסול הוא להיות רב כלל עד שישוב בתשובה על זה, ואפי' אם יהיה ראוי לכך, כמבואר בש"ע ח"מ סי' ח' סס"א, ומבואר מת"י י"גא [י"ח ע"א ד"ה מרתא] גבי יהושע בן גמלא דאפי' אם הוא גדול וצדיק אי איכא דעדיף מיניה ה"ל רשע ג, והב"ח [שם] הפריז דאפי' ליכא דעדיף מיניה נמי נקרא רשע ואסור לעמוד לפניו, ואולי נעלמו ממנו דברי תוס' ישנים דיומא הנ"ל:

אמנם אי ליכא עדים בהכי שהרב בעצמו ידע מנתינת שוחד, אלא קרוביו ומיודעיו, א"כ הרי הוא בחזקת תמותו עומד, וכיון שהסכימו כולם בתחלה להניחו גם הוא בתוך הקלפי, א"כ לא יוגרע זכותו בזה, וימנה הקהל מחדש על שלש ד' אלה ומי שירבו המתרצים על הממאנים הוא יעלה ויקום לראש:

אמנם אותם המקבלים שוחד לא יבואו לתוך האסיפה כלל, אפי' אחר שהחזירו השוחד ויקבלו עליהם באלה ושבועה שלא יקבלו תו שום שוחד עבור זה, מ"מ לא יבואו אל המינוי הזה כלל, ואפשר אפי' לעולם פסולים להתמנויות עד שישובו בתשובה, אבל למינוי זה פסולים לעולם, דכיון שכבר נתקרב דעתם אצלו לא יחזרו בהם וה"ל נוגעים בדבר לעולם, ועיין היטב בס"י ט' בכל פרטיו, מבואר אפי' לא קבל הדורון מ"מ אינו ראוי להיות דיין מפני שנתקרב דעתו, ולא מהני בזה סלוק, ופשוט הוא. ואפשר אפי' אם הם הרוב, לא מצי למימר נהי מקובלנא שוחדא מ"מ איך יקבלו המעוט לרב ומורה עלינו על כרחנו את מי שאין אנו חפצים בו. י"ל דהא עכ"פ כבר הסכימו כולם על אחד מד' אלו שהניחו אל הקלפי, ואין כאן הפסד כל כך, והעיקור שא"א בלא"ה, והכי דיינינן להו ולכל אלמי דכוותי:

(ג) ע"ע שו"ת התדשות סי' מ"ו ד"ה ועיין תוס'.

(ד) ר"ל שימנה גם הוא עם שלשה הרבנים האחרים, או צ"ל: ארבעה.

(א) תשובה זו היא חלקה השני של תשובה שחלקה הראשון נדפס בח"ו סי' נ"ט הסובבת ג"כ על ענין דיין המתמנה ע"י ממון. (ע"פ לקוטי תשובות (לונדון - תשכ"ה) סי' פ"א) (ב) צ"ל: שיקבל.

הדבר ממעלתו, ועיניו שפיר חזו דברי סמ"ע סי' שכ"א [סק"ו] העומד לימין מהרמ"פ [סי' ל"ט] להציל אר"י מהשגת ד"מ, וירד מעלתו לחלק בין הנידונים, ובקש ממני לחוות דעתי גם אני, וה' יוריני ויתמוך יד עני בהכניס ראשי בין הרי ישראל עדני העצני מאן מעייל בר נפחי ביני וביני:

והנה נידון מהרמ"פ היה באנשים שהיה להם חנות חירות^(א) ורשות מהמלכים להלוות בריבית, והחכירו חזקת אותו הרשות והחנות לאחרים, ושוב אסר המלכות ההלואה בלי משכונות, ונודלזל הענין, ועמדו כך זמן רב, וראו כי נכזבה תוחלתם, ורצו לחזור ולנכות הפסידים מהמחכיר. ודייני חכמי העיר דימו זה למתני' [ב"מ ק"ג ע"ב, ק"ה ע"ב] דיבש המעיין ונקצץ האילן או אכלה חגב ונשדפה או שלא עלה כלל, אם מכת מדינה היא, פי' כ"ע שוים במכה זו, אזי מנכה מחכירתו ופסידא דמחכיר, שהרי אי לא היה מחכירו לאחר נמי היה אותו ההפסד, אבל אם אינו מכת מדינה אלא מכה פרטי, ויש שדות בעיר שלא אכלם חגב, או שלא נתייבש נהרא רבא רק נהר קטן של אותו השדה, נימא אי היה אצל המחכיר לא אירע לו, כשם שלא אירע לאחרים, ומזל רע של החוכר גורם, (ואז) [ואין] מנכה מחכירתו, וה"נ בנידון בעלי חנות יען כי היה גזירת המלכים כולל על כל בני העיר א"כ מנכה מחכירתו. ואמנם הגאון מהרמ"פ כתב דהתם לא מיירי אלא במה שעבר אבל להבא בחזרה קאי, פירוש דהרי קיי"ל [שם ע"ט ע"א] השוכר החמור והבריקה וכו' או מת בדרך שעכ"פ עד שכר המגיע עד חצי הדרך ישלם, ואידך תלי' התם אי יכול לעשות בו מעין מלאכתו, וכמבואר בש"ע סי' ש"י [ס"א - ב]:

והנה צריכים לחלק בין הפרקים מה בין חמור לשדה, כי אין סברת מהרמ"פ נוטה לחלק בזה לחלק בין קרקע ובין מטלטלין, כנראה מדעת רמ"א [ד"מ סי' שכ"א], ע"כ צ"ל דהתם מטעם חזרה אתאינן עלה, דכיון שנמצא מום במקח אפי' לא יהיה מכת מדינה הכוללת אלא פרטית, מ"מ יחזור בו מכאן ואילך, דהרי לא קנה החמור אלא שכרו, וכל היכי דאיתיה ברשות בעלים הראשונים הוא, ויחזור בו, ונראה מה יהיה מזלו של המשכיר שהוא אם יסור מעליו נגע המום ההוא, והה"נ בחוכר ויבש המעיין, אי חכרו לכמה שנים פשיטא ששנה שניה לא יעמוד

כל זה אי איכא כאן עדים כשרים על זה, אבל זולת זה לא יפסיד הרב מינויו על שום פנים, ואפי' יודו המקבלים וגם קרוביו הנותנים, מ"מ לאו כל כמיניהו להפסידו בעדותן. אלא שבזה צריכים הם המקבלים לחזור ולשלם להנותנים השוחד שקבלו, שהרי הודו שקבלו שוחד, אע"ג דאין אדם משים עצמו רשע, מ"מ פלגינן דיבוריה שקבלו מהם מעות פקדון או הלואה וצריכים להחזיר. ואם יכפרו המקבלים יוכלו בני משפחתו הנותנים להטיל עליהם היסט בטענת ברי שלהם. ובכל זאת לא יפסיד הרב. ואפי' האגרת הנ"ל שמצאו חתום וכתוב בו בסתר שקבלו שוחד לאו כל כמיניהו להפסידו עבור זה. מיהו אנשי הקהלה יוכלו להטיל חרם סתם על מי שיודע בעצמו שנתמנה ע"י שוחד ונוהג שררה עליהם. כל זה נלע"ד פשוט מאוד, ולא הוצרכתי להביא ראיות על כל פרט כי פשוט הוא. ומ"מ במה שפתחו חותם האגרת עברו על חרם התקנות שבסוף תשו' מהר"מ דפוס פראג [סי' תתרכ"ב סוד"ה חרם] והובא בקיצור בבאר הגולה בי"ד סס"י של"ד ע"ש:

הכ"ד החותם פה ק"ק מ"ד נגהי ליום עש"ק פ' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קסא

שיל"ת, פ"ב כאור בקר ליום ה' י"ח שבט פקח"ל. שלום וכ"ט לגבור חיל באורייתא ה"ה תלמידי הרב המאה"ג המוכתק המופלג מוהר"ר וואלף נ"י אב"ד דק"ק גייסינג יע"א:

יקרתו הגיעני, ותחלת דינו על ד"ת, נפשו בשאלתו ע"ד יחידים שחכרו מקהל מכסם אשר הושם על מקצבי בשר בהמה דקה ליתן מכל צאן כך וכך, ויהי בנפול הצאן על ידי חולי פגירה, מכר שר העיר את כל צאנו לאיכרים וליחידים באופן שאין שום קונה לבשר צאן, כי שר העיר זלזל מאד במחיר בשר צאנו, באופן שא"א בשום אופן להקצבים שיקצבו עוד בשר צאן זמן ועידן עד יעבור זעם, ומי יודע אם השתא הכא יבוא יום מו"מ ההוא, ובין כך החוכרים נפסדים, ועתה רוצים להטיל הפסידים על הקהל כי אדעתא דהכי לא חכרו, ונשאל

(א) אולי צ"ל: חרות, ור"ל זכותו, או: חכירות.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 36

הנה החזק לא כתב רק כחוננה צביל עשרו אל דוקא צביל גמיר וזוהו גם הצ"ח מורה כמו שזכרנו שם דכחוננה צביל עשרו דוקא צביל גמיר ולמד זה מלשון המצ"ח שבי צביל עשרו בלדז היינו שאינו ח"ח וכן כי הח"ח ולמד זה ג"כ מלי המצ"ח אבל בנתן מונח כי הצ"ח דהאיקור גם בגמיר וקציר וזוהו גם הח"ח יורה וזה מליא מלא בלדזי הח"ח חלו הלל גם הצ"ח צעלמו כתב ג"כ כן. ומ"ש דה"ה למי שנתן ועשו כדי שיהיה בבר מנוחל בלדזי דז"ח והפסד דב ציניהם בין כחוננה צביל עשרו ונתן מונח ח"פ כביל ואין מהלך לבפול הדברים. גם זה שהקשה מהך דתרגם יעקב איש כפר נצורייא דנראה דקאי רק צביל גמיר וכן צירוף למי דלדורין ולא חכים כלום כזר צבילנו צביל וישנו זה פירש"י שפי' שנתן מונח למלך. אבל להקל כלל אופן אסור אפי' גמיר וקציר. וכן מ"ש על ראי' הצ"ח מיהושע בן גומל כזר כי לעיל. גם מ"ש צעיר יהושע בן גומל דמרתא בת צימס נחמה המעשה ולא הוא וי"ש לקרותו רשע ופגל שם בזה. כלע"ד דמועס זה י"ל אמר' בגמ' שאמר קטיר קחונל פירש"י קשר של רשעים היינו שלא ידע וי' הוא המייצ בפטות לכ"א דכיון שהוא לא נתן המעשה ועכ"ל עכ"פ נחמה לכ"א ע"י כקפ' שנתנו וי"י"י הוא בזה"ל מסייע ליד עוצרי עצירה ושותק ויחסיס למה שהיא נחמה והוא נעסב ב"ג ע"י"י ואם נאמר בזה בכלל אסור אלקי כקפ' ודוריק שפי' שאמר קטיר קשר של וכו' כי רשע צפי' על כ"א וא' לא סייך כיון שיהושע בן גומל לא נתן המעשה רק בלידור בולם ידיו שנעשה האיקור והתחצולה מציניהם קראם קשר של רשעים. גם מה שלידד היתר מחוננה שנתנו" המעשה רק בעד הפרס שקבלו חס"ח והוא לורך פרכה והרי הוא כעצד או פועל וכו'. וז"ל דהלא אם חלו הו"ס האיקור חלבי כקפ' כחוננה בלדז שאין ריוח ומונח רק כבוד אעפ"כ אסור גם בגמיר וקציר וכמ"ש הטעם דכיון שהשומד מוער עיניהם של המוקבלים ע"כ צין עוצ לרע לא יצמינו ול"ש לחלק בין ראוי או לא, עכ"כ"א אם הוא פרכה ואם נתיי' לתת ע"י שומד מונח הלא כל ריק יתן שומד מונח כהשתדלות להשיג מקום פרכה שכל רליס לזה, ועל כן תפוג תורה והוראה לגמרי ח"ו, הס' מלחזק בזה. אם על היתר הפרס עלמו אלו מלעצין עוד נוסף ע"י צדדית לרעוהא היתר נתיי' המונח שהוא אסור בפשיטות וע"י שגאמר מונח סה"ח מלך פרכה אדרבא ע"י"י הוא חשש יתיר בעטם האיקור חלבי כקפ' ככו' ח"צ. גם מ"ש צבס הגאון יעצ"ן צלחם שמים דעיה צונוניו אין אסור לתת כקפ' אם הוא עפי' רבן הקהל ואדרבא מלוא קעצד עכ"ל הנה חלה צוק קריין צבילן הגדול הכו' כי הוא כי זה רק בעד הרשון המושלם (וכזר צבילנו בליד צב"ד דלחשונה אם הוא ראוי והגון אין אסור כ"כ כב"ל) אבל מעשה להקל כמו כידן דידן כי צפידם צעק אצות ח"ל ואלי' שלא להכשיל הרצים צפידם מונח לקנות דעת לא זו הדרך צמר ד' יש חסד קדמונים ע"י"י אפי' הוא ראוי והגון מאלד וכו' עכ"ל הען אצות. הרי לפניך איך נתן צחכח"ה צחש"י ה"ל ממשול להמעיין שהצ"ח ד' הען אצות להפך ויטעה להאמין מי שלא יראה צבנים צב"י ען אצות ככו'. וא"כ צונוניו דנותנים מועה צעד דעות ככידן דידן שהשיב ע"י"י הס"ח הכו' וע"י"י אסר צפידם הגאון יעצ"ן אפי' אם הוא ראוי והגון מאלד ככו' — גם מ"ש צחש"י ה"ל דחוקה זו אלימא עוד יתיר מהחזיק בעלמו כיון שנתן מונח לאנשי

שהקיל יתיר מאלד צמנה מוקומה שנטה אחרי ראות דעת שאינם מוסכמים להלכה. ונגד הקצרה ישרה דעת חורה. כאשר כזר נודע ומגדלי ישראל : **ולדינא** צרור צבילן דידן אשר אנשי ק' וכו' לא הכירוהו ומשום חת וכו' טרם צא אללם לחלק מעשיו וגם לא ידעו מאלד מלחמה (אף בהיותו סומך) להיותו רק צבנים ולא נחשב להיות ראוי לאותו אליעזר צמנה ורק ע"י הסקף אשר מלא צמנהחות האנשים המעשים צפידם אשר קצנוהו לרע ע"י נאמר אליה כקפ' דקרא (אף אם נאמר שהוא ראוי לכך) ומשפטו מרוב צמ"ח ק"י ח' ככו' ואין מונח צמנוי שהוא מועיקרל צמנה ויכולין לקבל דב אשר כ"כ וכו' אם המעשים צ' מועיקרל דליס לקבל להם דב ולמה לו פרס המגיע מולקס פשיטא דאין כח צידו למות וגם צמנה שקצנו מונח (אף אם המעשים הנה יישיש) אין כח לכופס ולמחות צידה, ואם הנה מוחס צידם צמנהחותם עידיים ליתן חת הלין, ח"צ צב"ה"י — [וכ"ש צבילן דידן אשר המעשים צמנה כקפ' הנה צב"ד מלח"ה העיר ואלי' רוב העיר] : **עתה** ילא לחמה ש"ח צית ילחם ח"צ ימירל וגם ק"י ציד למה על קהלה אי' שרלו לעצור אסור וזה אינם צב"י ע"י (צב"ד המצ"ח) סיכה פועל זה צמנהחות ואף שבי' קמוכין בלדזי הצ"ח מלדזי הנה ית"י לידד היתר וכו' מועס עת לעשות לדי הפרו היידיך ולמה על המוקבלים המעשה ולילד היתר בעד פתח המעשה, ואלי' צב"י הנה על הגאון המועה הנה צמנהחות יתיר אשר ה"י לו לחזק ולמחוס קרן היתרה בראוי לגאון בר התורה כמותו ולחזק על ה"י אסור החומר הנה אשר ה"י למחוס הקלים העיה צב"ה לידד צמנהחות לידד דה נקרא עת לעשות לדי' היתרן היתר בזה. אשר אופן שהם עשירים יוכלו ש"י להחוננה לרע ומועה, וצ"י עניים שיהם הלא היתר יתלך וידחק עיניהם ונחמיהם צמנה חף יתיר יתיר ויעל עד למעלה צדיעת התורה לא ימלאו צב"ה ע"י ויהי מושפלים ונדחקים צמנה חת ר' ל' דין אלי' כקפ' צ"י העשירים יתיר צמנה חת יעט ואם היתר יוכלו ללמד ואין כ"י צמנהחות וידחקם רק בלכ"י יוכלין חת יתיר, הנה הנה חז"ל שק שמוי שמים המעשה בזה לזה יקרא עת לעשות ד' אחרונה הלא פשי' יתירל ובהפך "הוא ככו'. ויקוויים צ"י צמנהחות בעת ביצור צב"ד יתיר"י דסומה ואין ל"י על י"י להשקן כי אם על אצ"י שצמנים (אשר כי הם צמנוי אס לידד צ"י הראשונים שההיותו שלא לנתיי' דב דידן צב"ד ישיש שנתן מ"י צמנה כ"י עכ"ל חז"ל הנה זה לא יתירי תקנת הראשונים בלדז הוא רק יתירל רג"י ואסמכוהו אקרא וכל היתרית שצמנים לא יתירלו ויתיר"ק לא השתנה ויתרגם ח"ו) : **גם** יתירי צב"י הקרא אלפי מנשה (על ה' יתירים ועדות) כי חש"י צוה ויהי שהצ"ח צבס ויתיר א' צמנהחות ויהי ע"י"י לדחות ידצ"י הצ"ח ויהלכה כלאחר יד כזר הצ"ח לעיל כ"י וכיון שצבילנו לנטון דעת הצ"ח להלכה (אף אם נעלפל על טעמו ורליחו) ע"כ מילל (אף ש"ס מונח צבצרו וי"ש לענין כ"י כיון שכתבם חורה וסכהן הגדול מאלד לידד להיית שלא ית"י אסר גדול מונח צמנהחות ויעלם וי"ש ב' צב"ס אף אם יס גדול מונח צמנהחות (וכ"י) להלכה אין בהיותו מונח — ושם רליחי היפס משווע היתר"י ה"י ש"י הרב הגאון וכו' מדיקוד כ"י צבילן זה. והנה אשר הביא ש"י ס"ה צבס החורה חיים

"מאן הויא ליומא"

אמר רב גידל אמר רב אכסנאי לא יאכל ביצים ולא ישן בטליתו של בעל הבית, רב כי מקלע לדרשיש מכריז מאן הויא ליומא [איזו אשה תנשא לי ליום שאתעכב כאן ותצא לאחר מכן, רש"י], רב נחמן כד מקלע לשכנציב מכריז מאן הויא ליומא.

אוצר החכמה

והתניא ראב"י אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדוגו זה אצל זה, ונמצא אח נושא אחותו כו', אמרו: רבנן קלא אית להו, והא אמר רבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים, רבנן אודעו להו מקדם כו', ואיבעית אימא יחודי הוי מיחדי להו לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

(יומא יח, ב; יבמות לז, ב)

הכרזה זו מוזרה מאד. רב בעל עשר מילי דחסידותא, אדם שלא הסתכל חוץ לארבע אמותיו עד שלא ראה מי שבא לנגדו, איש שמעולם לא אכל בסעודת הרשות ולא דיבר שיחה בטילה מימיו וכמוהן הנהגות של פרישות וטהרה, האם הוא האדם שיכריז "מאן הויא ליומא?" רב שגינה את אנשי שחץ שביניהם לבין עצמם היה אחד אומר לחבירו במה סעדת היום, בטוי שיש בו רמיזה לא טהורה (ראה שבת סב, ב), האם הוא הוא שירשה לעצמו הכרזה פומבית זו?

ולא עוד אלא שעובדא זו נמסרה בתלמוד כנושא רציני לקושיא ופרוקא, וכאשר יסופר במילי דחסידותא הנזכרים שאחדים מהבאים אחריו השתדלו להרגיל עצמם באחת ממדותיו התרומיות, כן נמסר גם בהכרזה זו שרב נחמן כד מקלע לשכנציב נהג כמוהו, הוא רב נחמן חתנו של ראש הגולה, אישה של ילתא, הוא כמו כן הכריז "מאן הויא ליומא?", כמה מוזר הדבר.

מפרשי התלמוד חדורי הכרה בקדושת רבותינו עמודי התורה וטוהר ארחות חייהם לא טיפלו לבאר פרט זה, אבל הכרזה זו שימשה כאבן קלע בידי

המתמשכלים לירות בה נגד כבוד בעלי התלמוד כולם, בתקופת מלחמת הריפורם הוכרזה הכרזה זו בלעג בכדי לערער התמחותם של משלשלי התורה ולעשות פלסתר כל התורה שנמסרה על ידם.

ביחוד נבח על הכרזה זו הצורר ישראל הפרופיסור הנאצי ע. בישוף – שם רשעים ירקב – שהוציא כתב פלסתר מיוחד על "דם ועגבות בספרות היהודים ובחייהם", בו השתדל להוכיח בכמה זיופים עלילת הדם ויחד עמה לשים לשמצה את המוסריות של חכמי ישראל, ומובן כי בראש הציטטות הורמה על נס ^{ההרבה} ^{הוצר החכמה} זו.

ועד כדי כך, הוטיקן ברומא התעניין בדבר, אחד הקרדינלים שלח ע"י החשמן בווינא ארבע עשרה ^{המחממה} שאלות להציען לפני חכם מישראל, שלש הראשונות הן: אם הנוצרים נחשבים לפי דין ישראל כעובדי עבודה זרה, אם "לנכרי תגוש", "לנכרי תשיך" הן מצות חיוביות, ומיד אחריהן השאלה הרביעית על שהתלמוד מוסר מעשה משני גדולי החכמים שהיו מכריזים איזה אשה רוצה להיות לו ליום אחד.

הסופר חיים בלוך אשר לו מסר החשמן אלו השאלות לתשובה, טיפל בעריכת תשובה מפורטת לכל אחת, והן נשלחו ע"י החשמן לרומא, עכשיו בא לידי ספרו "ודע מה שתשיב" תשובות לוטיקן בשנת תרצ"ח שפרסם ר"ח בלוך בהגיעו אחרי נדודים מרובים לארצות הברית (ניו יורק תש"ג).

לא נדבר פה על כל השאלות – אחדות מהן בררתי בספרי "קוי אור" במאמר "משפט גר תושב" – כי אם הנוגע להארת הכרזה מוזרה זו. ר"ח בלוך מאריך בהדגשת השתוממותו על המימרות הללו, ומביא מספר "זוטו של ים" של ר"מ ליטר שחידש שתי השערות והוא משיב עליהן. אביא אותן בזה עם הוספות כמה פרטים שיש להעיר עליהן.

האחת כדי לשרש את המנהג של קדושין בלי שדוכין שהביא לפעמים לידי תקלת-הפקרות (ע' יבמות יב, א) חפץ רב להנהיג את מנהג שדוכין ולהשרישו בקרב יהודי דרשיש, וכאשר איקלע שמה היה רגיל לבקש מאנשי העיר לשדך לו אשה למען ישמש מופת לבני המקום ולהרגילם שלא לקדש אשה בלא שדוכין, כדי להתרחק מכל פריצות.

וכמה קלושה השערה זו, לנימוק זה, הן היא תקנה כללית, למה איפה הכריז כך רק כד איקלע **לדרשיש**, ידענו שביקר בכמה מקומות (ראה עירובין ו, א דאיקלע לדימחריא, שם ק, ב איקלע לאפסטיה, בקדושין כה, ג, שדרש רב ביקמחוניא, ובחולין ק, א שהיה בטלפוש וכן עוד בכמה מקומות) ולא מצינו שהכריז כן עוד **באיזה מקום אחר**. ואם התכוון רב לחזק תקנתו שם מדוע הכריז רב נחמן כמוהו ואך בהיותו **בשכנציב**? ובכלל הן יותר מהתקלה של קדושין בלי שדוכין יכלה להיות תקלה במעשהו אם ישמש מופת לכל אחד מישראל שיעשה גם הוא כמוהו לישא אשה בכל מקום שיבוא ועי"ז יוכלו להתרבות ממזרים בישראל שישא אח את אחותו?

ההשערה השניה, לפי שרוב הוא שאמר שאין אדם ניצול בכל יום מהרהור עבירה. לכן השתדל שלא להביא עצמו לידי נסיון והכריז מאן הויא ליומא.

והנה מההכרזה ההיא, שלא התעניין כלל בנשואין קבועים כאורח גבראין יהודאין שתהיה עזרתו וחברתו בחיים רק ליומא, מוכח כי בהיותו בדרשיש בעל אשה היה, אלא כיון שמאיזו סיבה לא נסעה עמו חשש להרהור, הלוא אם נבוא לחשוש ליומא היה כל אחד צריך לישא אשה שניה על אשתו מחשש הרהור בזמן וסתה של הראשונה. אם לחשוש ליומא בהיותו אכסנאי הן יותר היה לחשוש על המצב הקבוע, וכבר בררתי שמעולם לא היה אף אחד מחכמי התלמוד נשוא שתי נשים יחד (ראה "עוללות" אות ה'ז).

וכמה מוזר היא לחשוב כי משום חששה רחוקה זו נשא אשה בהיותו באכסנאי מה שאסור לפי ההלכה (ראה כתובות סה, א) ובכלל הן נשואין ליומא בטח לא עדיף מכל הנושא אשה לשם זנות (ראה דרך ארץ זוטא פ"י), ומנושא אשה ודעתו לגרשה (יבמות לז, ב) ואם מרבה סעודתו בכל מקום הרי זה מחלל שם שמים (פסחים מט, א) כמה חלול שם שמים יש בתלמיד חכם שמרבה נשים בכל מקום – היתואר לחשוב ככה על רבותינו קדושי עליון?

ר"ח בלוך בהעריכו קלישת הנימוקים הללו כותב: אלהים לא מנע חסדו ממני הדל והאיר את עיני להסיר את העלטה מן "הכרוז" הזה. בלי היסוס אני אומר כי מעולם לא הכריזו רב או רב נחמן "מאן הויא ליומא", רק איש אחד לצון חמד לו ותלה באילן גדול, שהנה אמרו בפסחים קיב, ב שרבינו הקדוש צוה את בניו שלא ידורו בשכנציב משום דליצני הוי ומשכי להם בליצנותא,

לפנינו איפוא ידיעה ברורה שאנשי שכנציב לצנים היו, ושוב אנו יודעים שרב נחמן דר איזה זמן בשכנציב (ראה קידושין ע, א; יומא עא, א), חמדו להם יושבי שכנציב לצון והן הם שהוציאו לעז על אותו צדיק רב נחמן שבבואו לשכנציב הכריז מאן הוי ליומא, והכרוז הזה נתגלגל גם למקומות אחרים בבבל, מרב נחמן נעשה "רב", מ"גבור" אחד נעשו שני "גבורים", ואין ספק שגם מסדרי הגמרא עקמו חטמיהם וקמטו את מצחיהם בהכניסם מימרא זו וכאשר דנו בה, אולם בהתאמצם לאסוף את כל דבר שממנו יוכל לצאת מכשול – שאח ^{ליומא} יזיה נושא את אחותו ואב את בתו – ובתמימותם וגודל לבם לא שיערו כי הלצה גמורה לפנייהם. זהו תוכן דברי ר"ח בלוק, בסכמו: מוטב שתיעקר מימרא אחת מן התלמוד ואל יתחלל שם שמים בפני עמי עולם.

והנה בטח לטובה היתה כוונתו, כאשר נאלץ לערוך מענה על כל אחת משאלות הוויטקן, באין מוצא אחר דחה אותם בקש. מסופקני מאד אם שיכנע את מי שהוא, ואנחנו בינינו לבין עצמנו הן נדע כמה מוזר לחשוב שמסדרי התלמוד הכניסו סיפור שהם עצמם עקמו עליו חוטמיהם וקמטו את מצחיהם, ושוב כל הגלגולים הללו מרב נחמן בשכנציב עד רב בדרשיש, לא נשלה את עצמנו, הדברים בלתי מתקבלים על הלב.

תיתי ליה לגיסי חביבי האי ניהו ת"ח מובהק הר' משה מרדכי שווייצר הי"ו שמקום הניחו לו בהארט מאורע זה, להבהיר הסיבה שהביאה את רבותינו אלה להכרזה זו בבחרם הרע במעוטו. הוא העירני על המבואר בסוף מסכת עבודה זרה עו, ב ששנינו שם: הלוקח כלי תשמיש מן העכו"ם את שדרכו להטביל מטביל להגעיל יגעיל כו' הסכין שפה [לוטש הסכין באבן] והיא טהורה כו', כי הא דמר יהודה ובאטו בר טובי הוו יתבי קמיה דשבור מלכא אייתי לקמייהו אתרוגא פסק אכל פסק יהב ליה לבאטו בר טובי, הדר דצה [נעץ הסכין] עשרה זימני בארעא, פסק יהב ליה למר יהודה, אמר ליה באטו בר טובי וההוא גברא לאו בר ישראל הוא [מדוע לא נעצת הסכין בקרקע להכשירו טרם שחתכת בו בשבילי, הן גם אני בן ישראל כמו מר יהודה] – אמר ליה מר קים לי בגויה ומר לא קים לי בגויה [רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור אבל כך איני מוחזק שתהא פרוש כל כך – רש"י], איכא דאמרי אמר ליה אידכר מאי עבדת באורתא [דרך פרסים למסור נשים לאכסנאים וכשיגורן להם בלילה שעבר קבל באטו ורב יהודה

לא קיבל – רש"י]. למדים אנחנו מזה נמוסי פרס בכיבוד אורח חשוב לשלוח אליו אישה.

ועובדה זו ידענו מובאה באבות דר' נתן פט"ו: כאשר בא ר' עקיבא לאיזה מקום שיגר לו השלטון שתי נשים יפות, רחצום וסכום וקשטום ככלות חתנים והיו מתנפלות עליו כל הלילה, והיה ר' עקיבא יושב ביניהן ומרקק ולא פנה אליהן, הלכו והקבילו לפני השלטון ואמרו לו: שוה לנו מות משתתננו לאיש הזה, שלח וקרא לו, אמר לו: מפני מה לא עשית עם הנשים הללו כדרך שבני אדם עושים לנשים. לא יפות המה? לא בנות אדם כמותך הן מי שברא אותך לא ברא אותך? אמר לו: ומה אעשה ריחן בא אלי מבשר נבילות וטריפות ושרצים. וכן מסופר שם על ר' צדוק הכהן כשנשבה. רואים אנחנו שלפעמים הוכרחו לקבל אותן ואחרי כן הצטדקו והתנצלו עצמם על התנהגותם המוזרה להלך נפש השלטון שחשב לכבד אותם בכך. ויכולים אנחנו לצייר לנו כמה העיקה המעמסה הזאת על רבותינו הקדושים, לבלות לילה יחד בחדר עם בשר נבילה מחיים.

והנה ידענו כי מלך פרס אדרבן ושריו כיבדו מאד את רב (ראה עבודה זרה י', ב ובערך מילין להרב שיר ערך אדרבן), וכן כשבא רב לדריש אשר בפרס ידע כי השלטון יכבד אותו, ולפי נמוסיהם הם, ואיך זה יבלה יום עם נבילה מחיים? וכמו כן כבוא רב נחמן לשכנציב הקדוזה לדריש (ראה ערך מילין ובס' שבע חכמות, גיאוגרפיה בתלמוד ומדרש ערך שכנציב בשם נייבויער ובערך קטיספון הסמוכה לארשיד שהיא דריש), מקום שישב בו מקודם איזה זמן, ידע שעכשיו כדאי לקלע תמן בלי אשתו יעמוס השלטון עליו תשורה אשר געלה נפשו בה, לכן שם הוכרחו להכריז ולהודיע שהם נושאים נשים. בנות ישראל כשרות וצנועות ידעו שהן נשואין פיקטיביים וכל עיקרה לא באה רק משום ההכרזה שידעו השלטונות כי בבואם נשאו נשים ויחדלו מלכבד אותם לפי נימוסיהם הם.